

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 10

Aralık 2014

Editörler: Elif Emir Öksüz, Deniz Aydemir Döke.

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Gamze Sofuoğlu, Pınar Yavuz.

Web Sorumlusu: Burak Sarı.

Ses Teknik Destek: Engin Albayrak.

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği.

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@gmail.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

İçindekiler

Editörden.....	3
Aşk Engel Tanır mı Tanımaz mı?.....	4
Mesele, Betimlemesiz Bir Şeye Benzememesi.....	14
Homo İbretusların Dünya Evine Girmesi	17
Bir Hayalle İşe Başlayalım	21
Müze Ayağımıza Geldi, Hem de Erişilebilir	25
İncirden Çekirdeklerini Ayıklamak	27
Doğalarına Aykırı Davranan Kör Seslendirmenler.....	29
Bir Günü Değil, Dünyayı İstiyoruz.....	35
Hediyemi Açıyorum Heyecanla.....	39
Köpeğim ve Ben	43

Editörden

2014 Yılıının Son Sayısından Herkese Merhaba,

Onuncu sayımızda tam on değerli yazıyla ve yazarla karşınızdayız. İlk olarak hepimize çok tanıdık bir konuda yani aşk hakkında bir yazı var bu sayımızda. Elif Emir Öksüz tartışmalı bir konuya dikkatleri çekiyor. Engelliler engellilerle mi birlikte olmalı? Sahi aşk engel tanır mı? Hazır aşktan bahsetmişken biraz da aşk filmlerinden konuşalım. Gülcan Altun bu sayıda Bi Küçük Eylül Meselesi filmini bizler için ele aldı, didik didik etti. Bu sayı sanki Şubat sayısı gibi oldu, sevgililer gününe özel yazmış sanki yazarlarımızın bir kısmı. İşte Deniz Aydemir Döke'nin yazısı, Homoibretusların Dünya Evine Girmesi. Evet, yazar isminde bir karışıklık yok; İlke Çeperli değil, Deniz yazdı bu sefer olayın mizahi kısmını. Romantik işleri bir kenara bırakalım, işte çiçeği burnunda yazarımız Engin Albayrak. Sizler için yazdı ve seslendirdi, hem kendisini tanıttı, hem de ağızları sulandıran bir hayalini paylaştı. Âdem Vural da bu hayale ortak oldu adeta. Nasıl olurdu acaba müzeler erişilebilir olsaydı? Erişilebilir kitap... Başka bir hayali gerçek yapma yolundaki adımları tabii ki Eylem Yurtsever anlatıyor. Başka bir hayal ve başka bir yolculuk... Hiç inanabilir misiniz görmeyen birinin haber sunabileceğine? İşte Engin Yılmaz'ın yazısı da bu hayale giden yoldan bahsediyor. Engelliler her şey yapabilir, araba da kullanabilir, haber de sunabilir, konser de verebilir. Cumhurbaşkanlığı koltuğuna bile oturabilir ama yalnızca yılda bir gün. Yine sazlı sözlü bir 3 Aralık geride kaldı. Bakalım Burak Sarı bu konuda neler söylüyor. Biraz da yılın son sayısının ruhuna uygun şeylerden bahsedelim. Yılbaşı hediyeleri hazır mı? Umarım değildir, çünkü Mürşide Vural harika bir erişilebilir hediye rehberi hazırladı. Son yazımız konuk yazarımız Mustafa Dinçer'den, bir rehber köpek yetiştirme öyküsü.

Hepinize iyi okumalar ve mutlu yıllar. EEEH ailesi olarak huzur, adalet, barış dolu bir yıl geçirmenizi ve 2015 yılında da bizi okumaya devam etmenizi dileriz. EEEH Dergi'nin bir de yeni yıl hediyesi var sizlere. Artık yazıların altında yazarların önceki yazılarının linklerini bulabileceksiniz.

Aşk Engel Tanır mı Tanımaz mı?

Elif Emir Öksüz

elifemiroksuz@gmail.com

Eskiden beşik kertmesi diye bir şey vardı. Sonra bu kavram, demode oldu. Hatta çağ dışı kaldı. Şimdilerde aşk meşk işleri beşikten birkaç yaş öteye taşındı. Artık kreşlerde, ana sınıflarında bu işler konuşulur oldu. Anneler babalar da bununla övünür bir hale geldi. Beşik kertmesi durumu çocukların iradesi dışında gerçekleştiği için yadırgandı, dışlandı. Peki, altı yaş altı çocukların iradeleri bu magazinsel dedikodularda ne kadar pay sahibi sizce? Ya da “aşkın yaşı olmaz” dedikleri şeyle kastedilen bu da benim mi haberim yok?

Beşik kertmesi olgusunda temel mantık, iki ailenin birbirlerini kendilerine layık görmeleri ve bu nedenle yakın zamanlarda doğmuş çocuklarının hayatlarını taaa en başından birleştirmek istemeleridir. Burada çocukların hiçbir söz veya seçim hakkı yoktur. Önemli olan ailenin kendisine yaraşır bir aile bulmuş ve ileride onunla dünür olacak olmasıdır. Küçük çocukların öğrenilmiş flörtlerinde de benzer bir mantık söz konusudur. İki karşıt cins çocuk diğerlerine kıyasla birbirleriyle biraz daha fazla vakit geçiriyorsa, hemen yaşlarına aldırmadan “sevimli” bir yakıştırma içerisine dahil edilirler. Ancak bu yakıştırmanın olabilmesi için belli koşulların sağlanması yani çocuğun kendine layık olanı bulmuş ve onunla evcilik oynuyor olması gerekir. Örneğin, kız çocuk erkekten uzunsu veya yaşça büyükse, erkek çocuk zaten onunla sadece arkadaş olması gerektiğinin farkındadır, keza kız da öyle. Kaldı ki bu durumda aileler ya da çevredekiler tarafından da bir yakıştırma yapılmaz. Ayrıca fiziksel yapı, sosyal statü ve ailenin etnik kökeni de önemli ölçütlerdendir. İki çocuğun yakıştırılabilmesi için bu açılardan da benzer olması gerekir. Biri kapıcı çocuğu, diğeri de o sitede oturan doktorun çocuğu olan beş altı yaşlarındaki iki çocuk için yakıştırma yapılması pek beklendik değildir. Zaten bu çocukların yolları çoktaaaan ayrılmıştır.

Farklılık kadar benzerlik de zor bir durumdur. Benzerliğin başa açtığı bela, benzerlik taşıyanların azınlık olması durumunda ortaya çıkar. Mesela yirmi çocuğun olduğu bir ana sınıfında iki şişman çocuk varsa ve bir yakıştırma yapılacaksa, hiç şansları yoktur. Zayıf çocuklar ve aileleri onlara bir kontenjan ayırmaz. İki çıplak bir hamama der gibi bu çocuklar birbirine itilir. Kazara bir sıksa çocuk etine dolgun bir küçük hanımla fazla vakit geçirirse, hemen “Amaaan o kız şişman. Bak

kızarsa üzerine oturuverir haa!” diye uyarılır. Körlük, sağırılık, topallık, çolaklık, şişmanlık, Kürtlük, Alevilik, Ermenilik veya yoksulluk hep toplumda aynı muameleyi görür. Henüz bilişsel kapasiteleri el vermeden aşkı, flörtü tanıyan çocuklar da yavaş yavaş kime aşık olabileceklerini ve kime aşık olmamaları gerektiğini öğrenir, yani aslında öğretilirler.

Küçücükken öğrenilmiş flörtler yaşayan çocuklar, büyüdüklerinde de doğal olarak değişmez ve öğrenilmiş aşklar yaşarlar. Kafalarındaki şemalara kim uygunsa gidip onların peşinden koşarlar. Ben de biliyorum elbette, kime aşık olacağımızı belirleyen pek çok faktör olduğunu. Kimine göre büyük memeler, kimine göre geniş omuzlar çeker bir kadınla bir erkeği birbirine; kimileri karşı cinste kendi ebeveynlerimizi aradığımızı söyler; bir başkası aynı ortamı paylaşma, yani maruz kalma etkisiyle açıklar aradaki çekimi; bazıları da koşullanmalara bağlar durumu, klasik veya edimsel. Nedenler, nasıllar değişse de bakış açısına göre, genellikle değişmez sonuçlar ve ileri yaşta ortaya çıkar yalnızca adı konmamış ama kim olduğu yıllarca ince ince işlenmiş beşik kertmesi aşıklar.

“Davul bile dengi dengine” diye diye büyütülür bizde çocuklar. Sonra azınlıktan biri bir gün sorar kendine: “Neden kimse bir ötekine aşık olmuyor?” diye. Cevabı bulamaz kendi dehlizlerinde. Çekildikçe çekilir dibe, gittikçe kaybolur kendi içinde.

Hâlbuki cevap çok açıktır Skinner’a göre; pekiştirme ve ceza. Bu iki kavram edimsel koşullama kuramına aittir. Edimsel koşullama ise ödül ve ceza mantığına dayalı bir öğrenme kuramıdır. Bu kuram, organizmanın davranış repertuarında zaten var olan davranışların yapılma sıklığını kontrol etmek için ödül ve cezanın kullanılmasını açıklar.

Edimsel koşullama kuramına göre, pekiştirmenin iki türü vardır: olumlu ve olumsuz pekiştirme. Pekiştirme denen olgu davranışın yapılma olasılığını veya sıklığını arttırır. Tıpkı pekiştirmenin olduğu gibi cezanın da iki türü vardır; birinci ve ikinci tip ceza. Ceza da hepimizin bildiği üzere istenmeyen davranışları azaltma veya ortadan kaldırma işine yarar.

Şimdi “neden kimsenin bir ötekine aşık olmadığı” sorusuna bu kavramlar ışığında bir cevap arayalım.

Öncelikle bu farklı aşık olma davranışının toplumda ödüllendirilip ödüllendirilmediğine bakalım. Alışılmamış birine aşık olan bir kişiye söylenen, “Ne harika bir seçim. Şu monoton hayatımıza

renk kattın. Biz senin sevgilin sayesinde farklı bir dünyayla tanıştık. ” gibi bir cümle içten bir ödül olarak nitelenebilir. Çok büyük bir olasılıkla böyle bir ödüllendirmeye kimse şahit olmamıştır. Dolayısıyla, pek çok birey, alışılmamış kişilere aşık olmanın olumlu pekiştirici tarafından pekiştirildiğini görmeden yetişmiştir. Sonuç olarak, böyle bir bireyin, bu davranışı sergileme olasılığı bir hayli düşüktür. Ayrıca aşık olunanın normalden sapması ile sözü edilen olasılık arasında bir ters orantı vardır. Yani kişi ne kadar farklıysa, ona aşık olunması olasılığı da o kadar düşüktür. Buna ek olarak, böyle bir aşkın bireye başka bir getirisi de yok gibidir. Yani birey bu davranışı sergileyerek, “öteki” sayılan birine aşık olarak, olumsuz bir uyarıcıdan da kurtulamaz. Dolayısıyla, olumsuz bir pekiştirmenin olduğu da söylenemez. Bu nedenle sonuç yine aynıdır: düşük olasılık.

İkinci olarak da bu davranışın cezalandırılma sıklığına bakalım. Tam olarak bir ötekine aşık olmakla aynı şey olmasa da, zengin bir çocuğun fakir kıza olan aşkı üzerine çevrilen filmleri ele almak isabetli olabilir. Bu filmlerde ya da benzeri hikâyelerde, toplumun üst statüde gördüğü bireyin ailesi, bu sıra dışı birlikteliğe tepki veren ilk gruptur. Bu tepkiler sıklıkla, ortama olumsuz bir uyarıcı katma (birinci tip ceza) yani bağırma, azarlama hatta fiziksel şiddet biçiminde görülebilir. Diğer tepki biçimi ise ortamdan olumlu bir uyarıcı çıkarma yani ikinci tip ceza biçimindedir. Zengin babanın, oğlunu mirasından mahrum etmesi, bu durumun güzel bir örneğidir. Bu filmler eşliğinde yetişen birey, başka bir “öğrenme” kavramı kullanır ve uyarıcı genellemesi yapar. Yani filmlerde gördüklerini ötekilere duyulan tüm aşklara uyarlar. Bu öğrenme sonucu yine, farklı olana aşık olunması olasılığı düşer.

Gördüğümüz gibi bu soru aslında o kadar da cevapsız değildir. Hatta farklı kuramcılar aynı soruya başka açıklamalar getirip olayı daha da aydınlayabilir. Ancak burada konumuz psikoloji ve farklı ekollerinin aşkı ele alış biçimi olmadığından, konuyu şimdilik rafa kaldırmakta yarar görüyorum.

Peki, çoğunluğu oluşturan kitlenin ki ben onlara berikiler diyorum çünkü biz engelliler ve diğer pek çok azınlık ötekiyiz onların gözünde, azınlıkla hiç mi bir işi olmaz? Bu kalabalık kitle kendi kumundan başını kaldırdığında, ancak ötekilerin farkına varır. Bu farkındalık ötekinin yalnız olduğuna dairdir. Yoksa ötekinin de aslında kendileri gibi biri olduğunun farkındalığı henüz çok uzaklardadır. Berikiler, ötekini baş göz edebilmek için çabalamağı üzerlerine vazife edinirler. Bu çabalar da tabii ki kendi uygunluk sınırları içerisinde. Onlara göre bir öteki,

mümkünse kendi türünden bir öteki ile şayet bu mümkün değilse herhangi bir başka öteki ile birlikte olmalıdır. Öteki ile kurulan bir birliktelikte berikinin zaten çöpçatanlıktan başka bir işi olamaz.

Toplumun bu etiketleyici ve ötekini bir başka ötekine iten tutumu ise bazı uyanıklar için kazanç kapısı haline gelir. Nasıl mı? Tabii ki internet yoluyla. Haydi, bakalım şimdi Hazreti Google'a bazı şeyler soralım. Mesela, "Alevi evlilik" yazalım. Bakalım bir sonuç alabilecek miyiz? Evet, süper böyle bir site var. Öyleyse "Kürt evlilik" de olabilir mi? Olmalı ya hu. Onlar da kendi içinde evlenmeli. Eee bunları sormuşken "engelli evlilik" diye sormak da farz oldu. Bizi düşünen ne de çok insan varmış. Kendi kendimize evlenelim de onlara bulaşmayalım diye bayağı çabalamışlar. Hazır farz demişken bir de "İslami evlilik" yazalım. Sonuçlar tatmin edici. Hem yurtiçi hem uluslararası çalışan siteler var. Amanın ne yapmışım ben? Aynı cümlede hem "İslam" hem de "tatmin" demişim. Neyse neyse okuyan pek olmaz herhalde. Öğretmenler okuma alışkanlığı kazandırma çabalarını bırakalı hayli oldu. Şimdilerde onlar da kendi içlerinde evlendirilmeye çalışılıyor, bakınız "öğretmen evlilik" araması. Peki, "koskoca" doktorların durumu nasıl? Nasıl olsun be işte? Kendi aralarında evlenip gidiyorlar. Eeee "koskoca" doktor tabii ki bir "koskoca" doktorla evlenmeli.

Eğer üşenmeyip bu aramaları yaptıysanız. Bir de sayfaların altlarına doğru göz atın. Bakalım kaç tanesinde aynı web tasarım firmasının adını göreceksiniz? Sayfaları dolanırken üyelik ücretlerine de göz atın. Özellikle kataloglama kısmını gözden kaçırmayın. Bu katalog olayı çok pahalı bir şeymiş. Eeee adamlar haklı. Sen o kadar karşı cinsle tanışmaya kalksan. Hepsini bir kez yemeğe çıkarsan ya da hepsine en fazla birer saatini ayırsan hayatın kayar be. Oysa adam sana hem zamandan hem paradan tasarruf ettiriyor. Ayrıca sinirlerin de yıpranmıyor. Çünkü bazı siteler kişilik analizi de yapıyor. Kimin kiminle uyumlu olacağını bir iki testle çözüveriyor. O kadar psikoloji okudum. Bir gün bir hocam da şöyle iş fırsatlarından bahsetmedi bize. Alacakları olsun ama. Hadi para kazanmayı geçtim. Bari kendimize, eşe dosta faydamız olurdu. Yapıverirdik bir analiz. Gerekiyorsa duruma müdahale ederdik.

Hocalarımız söylemedi ama olsun. Yine de hala iş fırsatları var. Bayilik verme olayı var bu sitelerin. Kendi şehrindekileri birbirine pazarlama hakkını elde etmek için 2000 lira ödemek yeterli. Ne hoş değil mi? Sadece 2000 liraya hem kendi işinin patronu oluyorsun hem de acayip eğleniyorsun. Gerçi argoda bu mesleğin "P" ile başlayan güzel bir adı var ama buraya yazmaya

pek uygun değil. Bir gün çocuğum olsa, okulda sorsalar “annen ne iş yapıyor?” diye, ne diyecek? En iyisi bu işlere bulaşmayalım. Sırf adından yani. Yoksa bu bölücü, ötekileştirici felsefeden falan hiç rahatsız olmadım (!).

Görüldüğü üzere ötekiler için romantik ilişki yolları biraz taşlı. Hele ki öteki, engelinden dolayı berikilerden ayrılıyorsa bu işler iyice zor. Bir teki diğerine itiliyor, ama öteki de ötekini istemiyor. Çünkü ister engelli olsun, ister olmasın herkesin karşı cinsten bir takım beklentileri var. Bir erkek kendine bakım verebilecek birini arıyor öncelikle. Ev içlerinden ocuk bakımına hatta mümkünse aile bütçesine katkıya kadar pek çok Şey bekliyor bir kadından. Kadınların da erkeklerden beklentileri iyi kazanç ve korunma gibi Şeyler. İekli ilişkilerde taraflardan biri engelli olunca, beklentilerin karşılanamayacağına dair inançlar artıyor. Bir engelli olarak, karşısındakinden daha da fazla Şey bekler hale gelince insan, doğal olarak bu beklentileri bir engellinin karşılayamayacağına inanıveriyor. Bazı engelliler kendi yetersizliklerini karşısındakine yansıttığından, yani karşıdaki engellinin de kendileri gibi eksik olduğunu düşündüklerinden, engelli olmayanlar da konudan bir haber olduklarından önyargılar kolayca oluşuveriyor.

nyargılarla karşılaşmak için fazla çabalamaya gerek yok. Yeter ki engelli biri olarak ağzınızdan sevgiliniz olduğuna dair bir Şey ıksın. Hemen sorular sıralanır. Soruyu soran engelli de olabilir engelsiz de. Ancak bu iki grubun soruş biçim ve gdleyicileri farklıdır. Şimdi dilerseviz, ilk e giren sorulara ve aslında ne demek istediklerine bir bakalım.

1. Onun nesi var?

Bu soru aslında hepimize tanıdık gelir eskilerden bir yerlerden, taaaa ilkokul sıralarından. Tahminimce çoğunuz hatırlarsınız “Nesi var?” oyununu. Birçoğunuz da oynamışsınızdır ocukluğunuzda. Glmş eğlenmişsinizdir muhtemelen. İster soran olun, ister cevaplayan güzel bir oyundur “Nesi var?” ocuk saflığında oynandığında. Ben hala severim bu oyunu, ancak bir Őartla: soruyu sorarken yalnızca soracaksın. İşte o kadar. Kafadaki cevabı almak için sormayacaksın yani.

Gelelim gerçek hayata... Neyi öğrenmek için, kim tarafından bir engelliye sorulur bu soru?

Bu soru bence sıklıkla engelli olmayan bireylerce tercih edilmektedir. Bu soruya “sarısı var, moru var” gibi cevaplar vermeniz doğru olmaz. Soru, engellinin sevgilisinin niteliklerini öğrenmek içindir. Dolayısıyla sarılı, morlu cevaplar bağlama uymaz. Peki, “iki tane yabancı dili var” veya “çok güzel sesi var” ya da “bir evi bir de arabası” dersek uygun olur mu? Bağlama uygun olur da, soruyu soranın beklediği cevaba uygun olmaz. Çünkü burada “nesi” sözcüğü ile kastedilen karşıdaki kişinin engel türü veya var olan başka bir eksikliğidir. Sorunun soruluş biçimi meraklının bakış açısını ele vermektedir. Bu soruyu sorana göre, eğer bir engellinin sevgilisi varsa, onunda illaki bir şeyi olmalıdır ve bu soru o şeyin ne olduğunu öğrenmeye yöneliktir. Yani bir anormallik çoktan varsayılmıştır da sadece cinsi tespit edilmek isteniyordur. Söz konusu partner engelli olabilir veya başka bir “eksikliği” bulunabilir. Bu bakış açısına göre, engel durumunda çeşitlilik sağlanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü soru sahibine göre, engelli bir bireyin, engelsiz biriyle arasında dağlar kadar fark vardır. Oysaki iki farklı engel türünden birey birbirine denktir. Soruyu sorana göre, ikisi de ötekidir. İki kör veya iki tekerlekli sandalyelinin bir arada bulunmaması gerekliliği de bu soruda gizlidir. İki de aynı açıdan eksik olduğu için birbirlerini tamamlayamazlar ve hayatları zorlaşır. Bu nedenle soruyu soran tarafından öngörülen, iki farklı engel türündeki bireylerin ancak birbirlerini paklayacağıdır.

Bu sorunun cevabını merak edenlerin bir ortak özelliği de, Nazilere öykünmeleridir. Belki kulağa ilk anda biraz sert geliyor olabilir. Ama durun! Açıklayabilirim.

Bu kişiler, yukarıda da bahsettiğim gibi bir engelli ile bir engelsizin bir arada olmasını doğal karşılamamaktadırlar. Onlara göre, günlük hayatın zorluğundan tutun da, çocuk sahibi olmaya kadar pek çok problem bu çılgın çifti beklemektedir. Bu çifti bekleyen bir başka şey ise, kaçınılmaz ayrılıktır. Çünkü engelsiz birey günün birinde bu duruma daha fazla dayanamayacaktır.

Oysaki iki engellinin birlikteliği kulağa ne kadar da hoş gelmektedir. Hele bir de engel türleri farklıysa... Tadından yenmez vallahi. Biri diğerine göz olur, öteki de el- ayak, yaşar giderler kör topal. Kimseye de bulaşmamış olurlar. Böylece bir engelli ile bir engelsizin birleşiminden doğabilecek engelli çocuk, en başından ortadan kaldırılmış olur. Alın size Nazizim.

Ancak gözden kaçan bir şeyler vardır. Şimdi bu ayrıntıları “Onun nesi var?” sorusunun sahiplerine soralım:

- Bir engelli ile bir engelsizin, birlikte yaşamaları günlük hayat açısından problemse, iki engellinin (engel türü farklı veya aynı) birlikte yaşamaları neden sizin için problem değildir?
- Bir engelli ile bir engelsizin, çocuklarının engelli olma ihtimali sizi bu kadar ürkütürken, neden iki engellinin çocuklarının engelli olma veya çift engelli olma ihtimali sizi ilgilendirmemektedir?

Şimdi bu yazdıklarımı okuyunca, bir engellinin illaki bir engelsizle birlikte olmasını savunduğumu düşündüyseniz eğer, maalesef anlayamıyoruz demektir. Burada vurgulamak istediğim şey, kafalardaki şemalar. Yoksa engelli de engelsiz de seçimdir. Kim kiminle isterse mutlu ya da mutsuz bir arada yaşayabilir. Bu beni zerre ilgilendirmez. Umarım bundan sonra, sizi de ilgilendirmez. Yani engellileri zoraki “Nesi var?” oyununuza dâhil etmekten vazgeçersiniz, diye umuyorum artık.

İnsanları seçimleriyle baş başa bırakalım. Çünkü bu sorunun cevabını merak edenler açıklama ararken kendilerini kaybediyorlar. Sordukları sorudan daha çirkin açıklamalar yaratıyorlar. Engelsiz bir kadının, engelli bir erkekle; engelsiz bir erkeğin de engelli bir kadınla birlikte oluşunu anlamaya çalışırken, topluca etiketliyorlar insanları. Görünürde bir engel yoksa eğer, görünmeyene dair senaryolar yazıyorlar hemen. Bu “anormal” birlikteliği açıklayacak bir “eksiklik” uyduruveriyorlar. Örneğin engelli taraf erkekse, kadının “zaten” bakire olmadığını ve sırf bu yüzden bir engelliyle evlenmeye razı olduğunu konuşmaya başlıyorlar. Aynı bakış açısıyla, erkeklerin de cinsel güçlerine veya akıl sağlıklarına uzanıyor diller. “Ne mutlu dedikodu malzemesi olana!” Daha edepli olanlar, yatak odalarına girmeden de olaya açıklık getirebiliyorlar. Engelsiz olanın daha az eğitim görmüş olması, ekonomik anlamda imkânlarının daha kısıtlı olması veya yaşı ilerlemiş olması, bir engelli ile bir engelsizin birlikteliğini açıklayabilen tatmin edici açıklamalar haline gelebiliyor. Açıklama, soru ya da yakıştırma ne kadar farklı olursa olsun, hepsi bir ortak paydada toplanabiliyor; bu birlikteliğin açıklanması gereken, tuhaf ve yanlış olduğu ortak paydası.

Bu soru, elbette engelliler tarafından da engellilere yöneltiliyor; tıpkı birazdan değineceğimiz ikinci soru gibi ve tıpkı orada bahsedeceğimiz güdüleyicilerle.

2. O görüyor mu?

Bu soru “O duyuyor mu?” ya da “O yürüyebiliyor mu?” şeklinde her engel türüne uyarlanabilir. Fakat ben en aşına olduğum şey, yani körlük üzerinden anlatacağım.

Benim deneyimlerime göre bu soru genelde, körler tarafından engeldaşlarına yöneltiliyor. Cevap “evet” de olsa, “hayır” da olsa, soruyu soranın diyeceği bir şeyler elbette mevcut. Soru soranların bir kısmı bir körün ancak bir başka kör ile birlikte olabileceğine inanıyor; diğer kısım ise aksine, gören birini bulmayı zengin bir eş bulmakla yani hayatını garantiye almakla eş değer tutuyor.

İlk kısımdakiler, kör kişinin sevgilisinin de kör olduğunu duyunca şöyle bir rahatlıyorlar. Bu rahatlamanın altında ne var acaba? Belki içlerinden “Ulan ben bile bulamadım bir gören. Sen mi bulacağını sanıyorsun!” diyorlardır. Belki de samimi bir biçimde, hayatı aynı şekilde deneyimlemenin, aynı yolda yürümenin, aynı dava için savaş vermenin iki insanı birbirine daha sıkı bağlayacağını ve bu şekilde yeni çiftin daha mutlu olacağını düşünüyorlardır. Bu grubun, gören bir sevgili durumuna de hazır tepkileri var. Rahatlamanın karşıtı olarak bir gerginlik mesela. Belki “Ya ben bulamadım gören birini. Bu sümsük nasıl yaptı da tavladı?” diyordur. Bir ihtimal de ilişki sonunda ayrılık görmek. Soruyu soran kimse, belki de tıpkı ilk sorudakiler gibi önyargılıdır. Bir engelsizin böyle bir hayata çok fazla katlanamayacağını düşünüyor. Bu nedenle de ilişkinin sonunu ayrılığa bağlıyor. Bu şekilde düşünen biri, “kişi kendinden bilir işi” mekanizmasıyla hareket ettiğinden, böyle bir inanca varıyordu. Çünkü ona göre körcül bir hayat, ancak ve ancak katlanılması gereken ve büyük sabır gerektiren bir şeydir. Oysa benim gibi görseydi hayatı ve kendisini, ister engelli ister engelsiz olsun karşıdaki, bilirdi ona katabileceği çok şey olduğunu ve henüz keşfedilmemiş binlerce günün birlikte yaşamak üzere sırada durduğunu. Bir de şunu anlardı: “körcül bir hayat değil bir engelsizin katlanamayacağı, sadece kendisine katlanamayan bir kör.”

İkinci kısımdakiler, yani zengin eş peşinde koşanlar ise tam olarak ilk grubun tersi tepkiler verirler. Sevgilinin görmediğini öğrendiklerinde hayıflanırlar. Çünkü yine burada “kişi kendinden bilir işi” mekanizması aktiftir. Hayatının çok zor olduğunu ve tek başına pek çok şeyi başaramadığını düşünen kör arkadaşlar bu duruma üzülmeler. Çünkü onlara göre kör köre bir hayat çekilmezdir. Onları bu hayattan çekip çıkaracak bir beyaz atlı veya iyilik meleği

beklenmeye değerdir. Bu gruptakilerin gören bir sevgili karşısındaki tepkileri ise, takdirden gıptaya hatta belki hacete kadar uzanmaktadır.

Özetle şöyle diyebiliriz: Bu soruyu soran görmeyenler iki gruba ayrılırlar. Birinci grup, görmeyen bir sevgiliyi onaylarken, ikinci grup gören bir sevgiliyi onaylamaktadır. Bu ayrıma karşın, onayladıkları şeyin karşıtı bir cevapta kişilerin tepkileri oldukça benzerdir. Bu gruptakilerce sıklıkla, bu ilişkinin yürümeyeceği öngörülür.

İkinci soru da kimi zaman engelli olmayanlar tarafından tercih edilebilir. Bu tercihin nedeni ise daha önce açıklandığı gibi, bir körün yalnızca bir başka körle olması gerektiği inancında gizlidir.

Diyelim ki dış kapının mandallarına ilişkinizi duyurdunuz. İlk tepkilerinizi aldınız ve çileden çıktınız. Şimdi sırada ne var? İlişkinin geleceğine ve sürece ilişkin bir soru.

3. Zor olmayacak mı?

Bayılırım bu soruya; sanki herkes sorabilsin, her durumda kullanılabilsin diye özel tasarlanmıştır. Engelli engelsiz tüm meraklıların, her tür ilişki karşısında sordukları bu soru, daha çok bir beklenti niteliği taşımaktadır. Bu soruyu duyduğumda, bir soru duymuştan çok, bir tahminin destek dilenmesi gelir sanki kulağıma. Soruyu soran, aslında bu ilişkinin yürümeyeceğine çoktan karar vermiş de size ne kadar yanlış bir yolda ilerlediğinizi göstermeye çalışır gibidir.

Bu soruyu yönelten “sağlam” kişiler, bir engelli ile bir “sağlamın” birlikteliğini doğal karşılamaktan oldukça uzaktırlar. Onlara göre bu olağan dışı durum, elbet bir gün hak ettiği sona ulaşacak ve taaa en başında yapılmış bir hata sona erecektir. Soruyu yönelten engelliler ise muhtemelen “kişi kendinden bilir işi” bakış açısıyla kişisel katlanılmazlığını sizin ilişkinize yansıtmaktadır. Bu soru benzer nedenlerle iki engellinin birlikteliğine yönelik de sorulmaktadır.

Soruyu soranlar tarafından sıklıkla ilişkinin olası problemleri hakkında fikirler bile yürütülür. Eğer tekerlekli sandalye kullanan engelli bir erkek ile engelli olmayan bir kadın söz konusuysa ilişkide, zor olacak şey en başından bellidir mesela. Sevgili toplum, bilip bilmeden erkeğin cinsel faaliyetleri hakkında hüküm vermiştir. Bu hüküm doğrultusunda, kadına düşen ise olmazsa olmazı, hayatın en önemli şeyini yani cinsel tatmini ilişkinin dışında aramaktır. Tekerlekli sandalye kullanan taraf kız tarafıysa eğer, cinsel tatmini dışarıda aramakla ilgili bir zorluktan

dem vurulmaz. Çünkü erkeğin ilişki dışında bir şeyler araması, alışıl gelmiş bir durumdur. Erkek için son derece doğal sayılan bu durum, kadın için ise inanılmaz bir utançtır. Bu nedenle, ilişkide kadın için öngörülen zorluklar sınıfında yer alır. Kadının engelli olması durumunda temel sorun, yatak odasında değildir ama yine ev içindedir. Bunun nedeni, bir kadın söz konusu olduğunda, öncelikle ev işleri ve çocuk bakımı gibi konuların akla gelmesidir. İlk anda akla gelen bu hususlar, toplumun bakış açısından bir kadının daimi görevleri olduğundan, zorluk olarak addedilen durum, engelli bir kadının bu görevleri layığıyla yerine getirememesidir.

Toplumun büyük bir kısmına göre önemli olan, engel türü ne olursa olsun, bireyin cinsiyet rollerine ilişkin görevlerini yerine getirmesidir. Yani erkek, parası ve cinsel gücü yerinde biri, kadın da evine çocuğuna bakabilecek anaç biri olmalıdır. Taraflardan biri engelli olduğunda, topluma göre bu görevler yerine getirilemeyecek ve ilişki zora düşecektir. Düz mantıkla iki tarafın da engelli olması halinde hiçbir görev yerine gelemeyeceği için ilişkinin iyice zora düşmesi gerekmektedir. Bu düşünceyi benimseyenlere karşın, eksiyle eksinin çarpımının artı olduğundan yola çıkıp, öteki - öteki birlikteliğini savunanlar bu gibi zorlukları dikkate almazlar. Oysaki bir ilişkide iki tarafın da üzerine düşen görevler vardır. Ancak bu görevler, para kazanmak ya da çocuk doğurmaktan daha farklıdır. Bir ilişkinin sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için para ve çocuk gerekli ve yeterli değildir. Kaldı ki engelli bireyler de pek ala çocuklarına bakabilmekte ve para kazanabilmektedir. Cinsel yaşam ise, çoğumuzun bildiği tek düzelikten farklı biçimlerde de devam edebilir. Hatta pek kimsenin aklına gelmese de engelliler de kendi cinslerinden biriyle birlikte olabilirler. İki insanın mutlu bir birliktelik sürdürebilmesini belirleyen tek faktör, taraflardan birinin veya ikisinin engelli olmasıymış gibi sorulan bu soruya bir soru sorarak cevap vermek istiyorum.

İki engelsiz kişinin birlikteliği, her zaman sorunsuz devam etmekte midir?

Sözün özü, bir birliktelikten alınan doyumunu kişilerin engelli olup olmaması belirlemez. Ayrıca bunun derdi ne engelli ne de engelsiz kimseye düşmez. Biri ilişkisinden bahsettiğinde, saçma sapan sorulardansa söylenebilecek pek çok farklı şey vardır. Tebrik ederim veya Allah mesut etsin gibi şeyler söylenmeyecekse, ağızların açılmaması tercih edilmektedir.

Mesele, Betimlemesiz Bir Şeye Benzememesi

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Koskoca bir yılı geride bıraktığımız, yeni yıla merhaba demeye hazırlandığımız bir aydan ve yepyeni bir sayıdan hepimize merhabalar sevgili okuyucular.

Ne yazık ki geçtiğimiz 2014 yılına maden kazaları, işçi ölümleri ve bu sabah aldığımız habere göre de iki binden fazla madencinin işsizliği damga vurdu. Dilerim 2015 bu denli acı yüklü değildir tüm insanlık ve ülkemiz için. Ancak yaşlanıyor muyum ne? Umudumu kaybediyorum sanki her geçen günle birlikte. Neyse siz benim yaşlılığıma takılmayın. Size bu ay gene bir sesli betimleme değerlendirmesi yapacağım ona bakın. Çünkü bu film, eğlenceyi, neşeyi, umudu, sesli betimleme ile katmerlenen huzuru, aşkı ve beraberinde acısını, karşıt karakterlerin bir aradalığını sunuyor bize.

Yapım gereği, hiç sevmesem, sıkıntıdan çatlasam bile izlediğim bir filmi, okuduğum bir kitabı ya da ördüğüm bir örgüyü yarım bırakmak hiç âdetim değildir. Bazen süründürme süründürme bazen de bir an önce bitsin diye acele ederek bir şekilde onu tamamlamaya çalışırım. Bi Küçük Eylül Meselesi adlı film de sinemada izlediğimde birçok sahnesine görsel öğelerin yoğunluğu nedeniyle anlam veremediğimden çok sıkıldığım bir filmi.

Birlikte sinemaya gittiğim annem de hem efektlerin gürültüsünden hem de diğer başka sebeplerden filmde ağız burun kıvrırınca dayanamadım ve arada seyri terk ettik. Ancak benim aklım filmde kalmıştı. Bu film sesli betimlenince ete kemiğe bürünür ve nasıl bir film olduğu ancak o zaman su yüzüne çıkar diye düşündüm. Bu nedenle filmi internette aramadım bile. Sesli Betimleme Derneği'nce betimlemesinin yapıldığının telefonuma gönderilen kısa mesajla öğrenince çok sevindim ve GETEM'e yüklenir yüklenmez hemen indirdim. Fakat çeşitli gerekçelerle dinleyemedim. Fırsat bulur bulmaz seyre daldım ve sizler için değerlendirmeye aldım.

Film Hakkında Bilgiler:

Genel izleyici değerlendirmesinde İMDB.com sitesinden öğrendiğimize göre beğeni toplayan bir film, “Bi Küçük Eylül Meselesi”. Zira İMDB Puanı: 7,8 olarak veriliyor ve benim gördüğüm kadarıyla filmler arasında bu iyi bir puan. Film, Ay Yapım tarafından Türk Sinemasına kazandırılmış. Kerem Deren'in yönettiği bu güzel aşk filmi, 14 Şubat 2014'de izleyiciyle buluşmuş. Dram, romantik ve gizem türlerinde sınıflandırılan filmde Zeynep Farah Abdullah, Engin Akyürek, Ceren Moray ve Onur Tuna başrolleri paylaşmışlar.

Filmde, hayatta istediği her şeye sahip, güzel ve neşeli bir kız olan Eylül'ün geçirdiği kazadan sonra hatırlamadığı son bir ayının peşine düşmesi anlatılıyor. Çevresindeki herkesin ona her şeyin iyi ve yolunda olduğunu söylemesine karşın o bir şeylerin ters gittiğini fark eder. Beyninde şimşekler çaktıran küçük uyarıların anımsattığı şeylerin ve içgüdülerinin ardından yürür. Son ayını yaşadığı Bozcaada'ya gider. Orada kendinden tamamen farklı, tuhaf, derbeder bir adam ona, "Eylül, beni hatırlamıyor musun? Sen burada, bu adada bana aşık oldun" diye seslenir.

Sesli Betimleme Üzerine:

Öncelikle şunu söylemek isterim ki başlıkta da işaret ettiğim gibi bu film, betimlemesiz kolay kolay anlamlandırılacak bir film değil kör izleyici için. Çünkü görsel sahneler ve olayın yaşandığı geçmiş, kazadan sonraki geçmiş ve gerçek yaşanan zaman arasında geçişler söz konusu. Değerlendirmeye geçmeden önce vurgulamak istediğim bir nokta daha var. Film bir önceki paragrafta söylediğim gibi Şubat 2014'de vizyona girmiş. Benim bulunduğum ilçeye daha geç geldiğini düşünelim. Muhtemelen mart sonu ya da nisanı bulmuştur diyelim. Ancak filmin betimlemesi Kasım 2014'de GETEM'e yüklenmiş. Bir ay önce Sesli Betimleme Derneği'nce yapıldığı düşünülürse, ekimde betimlenmiş. Tamam, buna da şükür diyelim ama daha iyisi olabilecekken, herkesle birlikte filmi sinemada izleyebilmek varken, neden güzelim filmi yarıda terk etmek zorunda kalayım? Ne dersiniz? Üstelik izlediğim ilk yarısından da hiçbir şey anlamadan. İşte bu, yani mesele; betimlemesiz hiçbir anlam ifade etmemesi.

Filmin sesli betimlemesini Emine Kolivar yazmış ve seslendirmiş. Öte yandan işaret dili ve alt yazı açıklamaları da var. Alt yazıları, Tugay Çiççi yazmış. İşaret dili Oya Tanyeri tarafından yapılmış. Teknik yapımda, Tolga Üstündağ, Selman Gündoğ görev almış.

Zaman, mekân ve durum betimlemeleri, yüz ifadelerinin tasviri çok iyi seçilmiş kelimelerle veriliyor. Bunun yanı sıra montajlamalar tam ayarlanmış. Filmin şurasında oyuncular ne

söylüyordu, efektte ne vardı endişesi duymuyor insan. Ayrıca Emine Kolivar'ın betimlemeleri seslendirirken ki vurguları da ayrı bir tat katıyor seyre.

Bu betimlemede dikkatimizi çeken başka bir şey daha var. Filmdeki kahramanların gözünden gösterilen ayrıntılar tam da olması gerektiği gibi, örneğin Eylül'ün gözünden görüyoruz diye belirtiliyor. Bir diğer nokta ise izleyicilerin görüşü, "biz" kişi zamiri ile anlatılıyor. İnsan tuhaf bir duygu içinde, görüyormuş gibi hissediyor sanki. En azından ben öyle duyumsadım. Zaten bu anlatı filmi daha anlaşılır kılmış bence. Mesela, “kumun üstüne bir şeyler yazdı ama biz henüz görmüyoruz” gibi ifade ediliyor ekrandaki görüntü.

Genel anlamda müthiş bir tat alarak bir solukta dinlediğim filmin sesli betimlemesi üzerine dikkatimi çeken birkaç şeyi bildirmek isterim.

İlk olarak filmin başında "apartmandan çıktı yürüyor" denir betimlemede kahramanımız Eylül için. Sonrasında Eylül'ün küçük bir repliği ve Nil Karaibrahimgil'in sesinden şarkı akmaya başlar. Şarkı uzun saniyeler sürmektedir ve bu arada anlaşıldığı kadarıyla Eylül sürekli yürümektedir. Ancak görüntüde ne gibi şeyler akıyor Eylül'ün yürüyüşü dışında bilmiyoruz. Çünkü betimleme ile sadece gazeteci delikanlının Eylül'e yönelik konuşmasını duyuyoruz ve "gazete" betimlemesiyle, çocuğun ona gazete verdiğini anlıyoruz. Bunun dışında hiçbir şey bilmiyoruz.

"Minibüs dediğimiz aracı yolda ilerlerken ilk defa gördük" söylemiyle Tek'in arabası tasvir ediliyor bir sahnede. Bu söylem ve anlatı çok anlaşılır olmuş kör izleyici için bence. Film boyunca bu tür ifadeler sıklıkla kullanılmış ve anlatı olabildiğince açıklık kazanmış bu şekilde.

Tek'in evi ifade edilebilir hemen hemen tüm ayrıntılarıyla belirginleştiriliyor. Ancak “burası da benim yatağım” dediğinde yatağa dair hiçbir şey söylenmiyor betimlemede. Acaba görsel sahne açısından net değil mi diyorum ama diğer kimi sahnelerde seçilemeyen nesnelere özellikle belirtiliyor. Daha ileriki sahnelerin birinde yatak tüm ayrıntılarıyla anlatılıyor. Yatak hayli ilginç bir tasarım olduğundan ben söz konusu sahnede yatağın yeterince belirgin gösterilmediğini ya da montaj açısından sonraki betimlemenin eklenmesinin daha uygun olabileceğini düşündüm. Zira o tür bir ayrıntı zannetmiyorum ki Sayın Kolivar'ın dikkatinden kaçsın.

Film sonunda film için çalışıp çabalayan herkes, sesli betimleme emekçileri dahil tüm ayrıntılarıyla listelenmiş. Öyle ki muhasebeden, Ay Yapım çalışanlarına kadar ve daha ötesi. İşte böyle dedim ben duyunca. Tuhaf bir takıntı mıdır bilmem ama bence ekranda olduğu gibi dillendirilmeli sesli betimlemelerde de. Abartmıyorum, sonuna kadar da dinledim tüm okunanları.

Romantizmi seviyorsanız, bu filmi en kısa zamanda seyredin derim. Filmin DVD'sini Sesli Betimleme Derneği'ne üye olarak dernekten talep edebileceğiniz gibi, mp3 biçiminde de GETEM'den indirebilirsiniz.

Homo İbretusların Dünya Evine Girmesi

Deniz Aydemir Döke

daydemird@gmail.com

Merhaba, bu sayıda İlke'nin de izniyle homo ibretuslarla ilgili yazdım. İlke blogunu açtığında ondan esinlenerek başladığım yazıyı, Elif'in bu sayımızda yayımlanan yazısını okuyunca bitirmeye karar verdim.

Ben görme engelli bir kadını, kendime hiçbir zaman görenlere ya da görmeyenlere aşık olacağım gibi sınırlamalar koymadım. Aşkın körlükten bağımsız olduğunu düşünüyorum. Romantik ilişkilerde insanların karşı tarafta aradıkları şeyler değişebiliyor. Ben hiç birine bu "kör", bundan bir halt olmaz diye bakmadım. Ya da bir "körle" evlenirsem bize kim bakacak diye tabii ki düşünmedim. Böyle bir düşünce kimliğimle çelişirdi. Ben kör olduğum için bakılacak biri değilim ve benimle birlikte olan kişinin sorumluluğu bana bakmak değil. Dolayısıyla iki "kör" birlikteyse onlara kim bakacak diye bir endişem de yok haliyle. Hayatla başa çıkmanın yolları var, bu bir kör bağımsız olarak yaşayınca da aynı, evli ya da bir başkasıyla birlikte olunca da. Mühim olan şey körlük becerilerine sahip olup kendini bakım gerektiren çocuk rolünden çıkartmak diye düşünüyorum.

Burada bireylerin bakış açıları iki farklı sınıfta toplanıyor; aşık olunacak kişinin sahip olması gereken özellikler arasında engelli olup olmamanın var olması, ya da karşı tarafın engelliğinin eşitlikte yer almaması. Eğer engellilik eşitlikte var ise, bu da iki sınıfa ayrılıyor, engelli olmayan birisiyle birlikte olmam ya da engelli olan birisiyle birlikte olmam. Tabii bu eşitliğin sadece bir tarafı, karşı taraf için de aynı değişkenler geçerli. Sosyal varlıklar olarak evrilmiş insanoğlu bir toplum içinde yer alıyor. Ve engelli kişilerin kimlerle birlikte olabileceğine dair toplumsal görüşler de yerine göre kişiyi onaylıyor ya da kişinin güreşmesi gereken başka bir sorun haline geliyor.

Sevgili çok fazla günlük hayatınızda olan bir statü olmuyor. Yani ataerkil toplumumuzda ilişkinizin ilişki sayılması için kurumsal bir statü kazanması gerekiyor. Bu kurumsallık

nişanlanma ve evlenme olarak gerçekleşiyor. Bizde halen birlikte yaşamak bir kurumsallık sayılmıyor, gerçi sayıldığı durum ancak “imam nikâhı” gibi bir prosedürle gerçekleşmiş olması koşuluyla mümkün. İlişkinizin ilişki sayılıp sayılmaması durumu toplumun çoğunluğundan farklı bir cinsel yönelimi olan kişiler için daha farklı bir boyut kazanıyor. Hele bu kişiler hem ibretlikse toplumsal algının ne olacağını bilemedim. Ben bu yazıyı kaleme alırken kendi deneyimimden ve etrafımda duyduğum hikâyelerden yola çıktım.

İçinde yaşadığınız toplum kuralları gereği ilişkinize toplumsal bir statü kazandırdığınızda, yani yüzük ve ailelerin dâhil olduğu sembolik törenleri yerine getirdiğinizde, ilişkiniz görünürlük kazanıyor. Bu durumda eğer engelliyseniz sevgili berikiler size aslında hep öteki olduğunuzu hissettiriyorlar. “Ay senin görmediğini unutuyorum”, “Ne var canım, sen her şeyi benden iyi yapıyorsun zaten” gibi olumlu ötekileştirmeler yerini olumsuzlara bırakıyor. Sizin o güne kadar neler başarabildiğinizin bir önemi kalmıyor. Berikiler için siz hep “ötekisiniz” ve kendileri gibi birine de layık değilsiniz. Birine nişanlı olduğunuzu söyleyince, aldığınız ilk tepki “Onun nesi var?” oluyor. Yani illa bir arızası var ama çok merak ettim acaba ne? “Normal” biri nişanlanınca ne soruyorsunuz? Mesela “Nerede tanıştınız?”

“Onun nesi var?” sorusuna yıllarca iyi bir cevap aradım. Bazen duymazdan geliyorsunuz soruyu, ya da sancılandırmak isteyebiliyorsunuz karşınızdakini. “Nasıl yani nesi var?” Karşınızdaki eveleyip geveliyor, “Yani o da senin gibi mağdur mu?”. Hayda! Neresinden tutacağınızı bilemiyorsunuz. Ama sonunda bu acayip ötekileştirici soruya, bir arkadaşımın da yardımıyla en güzel cevabı buldum. Hoşunuza giderse tepe tepe kullanabilirsiniz. Ben maalesef henüz kullanamadım. Zira cevabı bulduktan kısa bir süre sonra Amerika’ya taşındık ve kimse bana “Onun nesi var?” demedi. “Onun nesi var?” “Gideri var.”

Bu manidar soruya en güzel cevabı bulduktan sonra, sizleri ibretliklerin dünya evine girmeleriyle baş başa bırakıyorum.

Eşeyssel üreyen homosapiyenler gibi Homo İbretuslar da eşeyssel üremekte ve içinde buldukları kültür gereği evlenmekte yani dünya evine girmektedirler. Homo İbretusların evlenmesi yani bir anlamda da eşeyssel olarak üreyebilmesi ihtimali toplumsal bir olgu olarak karşımıza çıkar. Bu namı diğer ucubelerin evlenmek istiyor olması onlar gibi olmayan, etraflarındaki farklılığa sahip

bütün kişileri, kendilerinden aşağı gören homosapiyen türünün bazı üyelerince “gereksiz”, “anlaşılmaz” olarak görülür. “Evlenmekmiş, sevgili yapmış onların neyine”

Şimdi bu dünya evine girme olgusunu Homo İbretusların cinsiyetine göre ele alacağım. Önce erkek Homo İbretusların evlenme durumundan bahsedeceğim. Erkek Homo İbretusların evlenmesi gereken koşullar sağlanırsa “diğerleri” tarafından daha normal karşılanır. Ne de olsa erkektirler ve bu fizyolojik durumlarından ötürü, ataerkil toplumun kendilerine verdiği üstünlüğü Homo İbretus olmalarına “rağmen” kullanırlar. Tabii bu üstünlük kişi tarafından alınmaz ama toplum tarafından verilir.

Erkek Homo İbretusların evlenebilmesi için gereken ilk koşul, kendine Homo İbretus olmayan bir eş adayı bulabilmesidir. Zira böylece “normal” olan eş, ömür boyu onun ve ilerde doğuracağı çocukların bakıcılığını yapabilecektir. Erkek Homo İbretusun annesine göre oğulcuğu rahat edecektir ve annenin gözü arkada kalmayacaktır. Burada iki çıplak bir hamama yakışırın aksine bir görüş vardır: Bir Homo İbretus ancak yanında ona bakabilecek, sürekli destek olacak birisi olursa hayatını sürdürebilir. Erkek Homo İbretusun kesinlikle düzenli gelir getiren bir işte çalışması başka bir ön koşuldur, böylece aşağı yönde bir sosyal geçişle, yani işi olan Homo İbretus Erkeğe, ev hanımı olan bir “normal” kadın, ya da üniversite mezunu olan bir Homo İbretus erkeğine, daha düşük eğitimi olan bir “normal” kadın bulunabilir. Biliyorsunuz ki eğer denk koşullardaysa, o “normal” kadın ne yapsın da evlensin bu “ucube” ile? Tabii bütün bu baskılara rağmen, kimi Homo İbretuslar yok “aşığız” aman “birbirimizi çok seviyoruz” diye tutturup evlenebiliyorlar. Hâlbuki aşk meşk onların neyine! Tabii aynı aşk meşk iddialarıyla, “normal” kadınlarla evlenen erkek Homo İbretuslar da oluyor. Allah o kadınlara akıl fikir versin diyoruz. Berikilerin bir başka iddiası da farklı arızaya sahip olan ibretliklerin, birbirlerini tamamlayabileceği. Durumda bir eksiklik olduğu için, illa bir telafi gerekiyor yani. Bu durumda görmeyen bir Homo İbretus erkeğine yürümekte zorlanan ya da ellerini kullanmakta güçlük çeken bir ibretlik kadın, görmeyen bir kadından daha iyi bir eş adayı olarak ortaya çıkabiliyor. Yani “nefes alsın yeter” tabirinin yerini “görsün yeter” alıyor.

Dişi Homo İbretusların evlenme mevzusu ise, ata erkil toplumumuzda daha değişik bir hal alır. Toplumla göre evli kadının görevi kocasını memnun etmek, kocasına ve çocuklarına bakmak, evini çekip çevirmektir. Homo İbretusların hayatlarını nasıl sürdürdükleriyle ilgili bir fikri

olmayan kişiler, Homo İbretus bir kadının bunların hiçbirini yapamayacağını düşünür. Şimdi bu sayılan görevlerin salt kadın sorumluluğu olduğu görüşü, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet bakış açısıyla zaten saçmalaktır. Ancak, Homo İbretus türünün kendi gereksinimlerini yerine getirebileceği, çocuğunun sorumluluğunu alabileceği ve ev işlerini yapabileceği gerçeği, toplumsal cinsiyet algısından bağımsız olarak, kadın ve erkek tüm Homo İbretuslar için geçerlidir. Homo İbretusların tüm bunları yapamayacağına dair önyargı, ataerkil anlayış yüzünden erkek değil kadın Homo İbretusları daha çok bağlamaktadır. Bir Homo İbretus kadın, bir Homo İbretus erkek ile evlenecekse, Homo İbretus bir evlada sahip olan erkek tarafı, kendi çocuklarının yapabildiklerinden bir şey öğrenmemiş olsa gerek, hemen dişi Homo İbretus'un, oğullarına iyi bir eş adayı olmadığını düşünebilirler. Eğer dişi homo İbretus kalkıp bir de “sağlam” biriyle evlenmeye yeltenirse, maazallah sevgili kayınvalide kalp krizinden öbür dünyaya intikal edebilir. Bu türün erkek bireylerinde görüldüğü üzere, dişi Homo İbretuslar da tüm çabalara rağmen evlenebilmekte, hatta çoluğa çocuğa bile karışabilmektedirler. Berikilerin kafası bu gibi durumlarda iyice karışmaktadır. “Kim ne yapsın bu kızcağızı?” sorusunu kafalarından bir türlü atamayan berikiler; bu sefer de dişi bir Homo İbretusla evlenen erkeği yüceltmeye başlarlar. Hele bir de erkek onlar gibi “normal” görünüyorsa, yanı bir türlü bu adamın ne arızası olduğunu keşfedemedilerse, erkeğe doğüstü güçler falan atfetmeye başlarlar. Allah bu adamdan bir Homo İbretusla evlendiği için kesin razı olacaktır, Cennete giden double yolda, hız sınırının üstüne çıkan “normal” erkek, son sürat herkesi sollamaya başlar. Homo İbretus bir erkekle evlenen “normal” kadın için de aynı yolda bir torpil söz konusudur.

Uzun lafın kıyası bu “eksik ya da arızalı ucubeler” tüm çabalara rağmen hayatlarını bağımsız olarak sürdürebilmekte, kendilerine bir hayat arkadaşı bulabilmektedir. Bu gidişe nasıl bir dur deneceğiyle ilgili önyargılı görüşler son sürat gelişmeye devam etmektedir. Yani umudumuzu kesmeyelim, hiç değilse bunların sadece kendi içlerinde evlenebilmeleri için elimizden geleni ardımıza koymayalım. Maazallah sizin oğlunuz kızınız da bunlardan birine aşık olmaya falan kalkar. Bunu engelleyebilmek için her fırsatta çocuğunuza “onların” bizim gibi olmadığını aşılama devam edin.

Bir Hayalle İŖe Başlayalım

Engin Albayrak

mealbayrak@gmail.com

Merhaba değerli okurlar,

Sizlerle Eeeh Dergisi sayfalarında buluşmak benim için anlatılmaz bir coşku kaynağı.

Bu güzel derginin, yazılarını severek ve heyecanla okuduğum yazarları arasında bana da yer verilmiş olmasından çok mutluyum. Umarım ben de diğer tüm yazar arkadaşlarım gibi hepimize aynı duyguları yaşatabilirim.

Bu ilk yazımda önce biraz kendimden söz etmek, ardından da bundan sonraki yazılarım hakkında bir ereve çizmek istiyorum. Kısaca kendimden söz edersem; 50 yaşında, doğuştan kr, 4 çocuklu bir ailenin tek engelli yesi, ilkokula 6 yıl gecikmeli başlamış birisi olduğumu söyleyebilirim. Eğer bu konuda beni biraz daha konuşturursanız, çocukluğumun ilk yıllarının Erzurum'da geçtiğini, okula geç başlamamın ve krler okullarında bağımsız hareket eğitiminin verilmemiş olması gibi nedenlerle, eğitim yaşamımı ortaokuldan sonra srdremediğimi de ekleyebilirim. Bunları, bundan sonraki yazılarımı nasıl bir bakış açısıyla yazacağıma ilişkin bir fikir vermek için belirttim. Aynı nedenle biraz da körlük hakkındaki duygularımdan söz etmek istiyorum.

Birçoğumuz gibi ben de; körlükten değil, krleri dışlayan yaşam standartlarından şikyetiyim. Öyle değil mi ama? Bir düşünün! Günlük yaşamımızda kullandığımız her türlü araç - gereç, hizmet ve olanak, kullanıma sunulurken sadece göze değil, tüm duyu organlarına hitap edecek biçimde tasarlanmış olsaydı krlğümüzden yakınmamızın bir anlamı kalır mıydı sizce? Hadi biraz dş kuralım.

Kr olmayan bir arkadaşınızın evinde konuksunuz. Sabah uyandınız saati merak ettiniz, yatağınızın kenarındaki bir düğmeye basınca saatin kaç olduğunu sesli olarak öğrendiniz. Hay aksi! Arkadaşınız çoktan işe gitmiş. Sanırım sizi uyandırmaya kıyamamış. Kalkıp banyoya geçtiniz, duş sıcaklık derecesini sesli olarak da duymanızı ve ayarlamanızı sağlayan bir sistemi kullanarak duşunuzu aldınız. Duş sırasında kullandığınız şampuanı, zerindeki Braille etiket

yardımıyla ayırt edebildiniz. Bavulunuzdan o gün giyeceğiniz giysilerinizi seçerken, odadaki gardırobun bir parçası olan renk okuyucuyu kullandınız. Mutfağa geçip kendinize bir kahvaltı hazırlamak istediniz. Mikrodalga fırının, sıcak su makinesinin ve tost makinesinin konuşan kontrol panellerini kullanarak kahvaltınızı hazırlayıp, masaya oturdunuz. Çayınızı koyarken, bardak dolunca haber veren çaydanlık sayesinde bardağınızı tam istediğiniz biçimde doldurabildiniz.

Biraz televizyon izlemek istediniz. Televizyonun sesli menüleri sayesinde istediğiniz kanalı bulup, istediğiniz programı izleyebildiniz. Radyo dinlerken, o an çalan şarkının adına varıncaya dek sesli olarak bilgi veren sistemin keyfini çıkardınız. Arkadaşınızın eve dönmesine çok var. Evde sıkıldınız, hadi biraz dışarı çıkın. Asansörü çağırdınız, asansör kata gelince sesli anons ile size bilgi verdi. Bindiniz, Braille etiketli kat düğmelerini veya ses tanıma sistemini kullanarak zemin kata geldiniz. Sokağa çıktınız, elinizdeki bir aracı veya telefonunuzdaki uygulamayı kullanarak, önünden geçtiğiniz her tabelayı okutabildiniz. Otobüs durağındaki kontrol sisteminin sesli veya Braille seçeneklerinden biri sayesinde, bineceğiniz otobüsün gelmesine ne kadar zaman bulunduğunu öğrendiniz. Binmek istediğiniz otobüsün sürücüsüne durakta kör yolcu bulunduğunu bildiren düğmeye basıp beklediniz. Otobüsünüz gelince kapı açıldı ve hat numarasını bildiren bir ses sizi araç kapısına yönlendirdi.

Bu düşü bu biçimde uzatabiliriz. Şimdi söyleyin bakalım. Böyle bir ortamda yaşayan bir kör, kör olmaktan yakınırmı? “Evet” diyenleri duyar gibiyim. “Yakınır tabii” diyorlar. “Yine de görmek gerekir.” İyi de, az önce düşlediğimiz gibi bir dünyada neyi görmediğim için yakınlabilirim ki? Havadaki kuşları, gökteki yıldızları, renk renk çiçekleri, ...Tüm bunları ve daha fazlasını görmek iyi olmaz mı? Elbette iyi olur. Kim bilir! Belki bir gün bu düş de gerçek olur. Önce ilk düşümü gerçekleştirelim, sonra bakarız değil mi?

İşte dostlarım, birçok görme engelli gibi, ben de sürekli buna benzer düşler kuruyorum. Ancak, benim bu düşleri kuran körlerin büyük kısmından bir farkım varsa, o da şu. Ben bir gün bu düşümün gerçek olacağına yürekten inanıyor, o günün benim de görebileceğim kadar yakın olması için, her fırsatta, her yerde bu düşlerimden söz etmeyi çok seviyorum.

Engelsiz Erişim Derneği'nin çok sevdiğim bir sloganı var: “Hayaller, yaklaşmakta olan gerçeklerin gölgeleridir.” Buna her geçen gün daha fazla inanıyorum. Ya siz?

Bu dergide okuyacağınız yazılarımda genellikle bu çerçevede kalmaya çalışacağım. Bazen herhangi bir mal, hizmet veya olanağın krler tarafından da kullanılabilmesi için önerilerimi, bazen de, bir kr olarak toplum içindeki çeşitli iletişimlerim sırasında yaşadığım duyguları paylaşmayı dşunuyorum.

Tabii beni tanıyanlar bilir, bilgisayar kullanımı konusunda konuşmayı ve yazmayı da seven biri olduğum için, belki zaman zaman bu konuda da yazılarla karşılaşabilirsiniz bu kürede. Yine bu kürede yapmak istediğim bir başka Şey de, anlattığım ereve içinde kalmaya dikkat ederek, sizin görüşlerinize de yer vermek. Eğer bana bir Şeyler yazmak isterseniz, yazının başındaki e-posta adresim hizmetinizdedir.

Bu yazım biraz kısa oldu sanırım. Ama ilkyazı olduğu için hoşgrnze sđđınıyorum. Editör arkadaşımdan, benden kalan boş satırları başka bir yazar arkadaşıma kullandırmasını rica etsem beni kırmaz sanırım. Hangi arkadaşıma torpil yapsam acaba? Neyse! Őansımı daha fazla zorlamasam iyi olur. Hadi Şimdilik hoşçakalın. Görüş ve önerilerinizi bekliyorum.

Müze Ayağımıza Geldi, Hem de Erişilebilir!

Adem Vural

vuraladem@gmail.com

Bir görme engelli olarak, sabah kalkıp "Ben bugün arkeoloji müzesini gezeceğim" demezsiniz. Gezseniz bile merakınızın az bir kısmını giderebilirsiniz. Cam arkasındaki eserler, dokunabildiğiniz ve dokunamadığınız eserlere ait bilgiler bir müzeyi gezerken ulaşamadığınız şeylerdir. Geriye ne kaldı? Gezilen bir bina, yorgunluk ve merakınızı giderememenin verdiği mutsuzluk.

O zaman biz hiç müzeye gitmeyelim mi dediğinizi duyar gibiyim. Gidelim. Hem de kitleler halinde gidelim ki, buraları herkes gibi gezmek isteyen görme engelliler olduğunun farkına varsınlar ve gerekli düzenlemeleri yapsınlar bir zahmet.

Bildiğiniz gibi 15-18 Ekim tarihlerinde Beyaz Baston Erişilebilirlik Festivali'nin ilkinin düzenledik. Festivalde birbirinden güzel standlar vardı. Bu standlardan biri de Maden Tetkik Arama (MTA) Tabiat Müzesi'nin standı idi. Ben kendilerini bu çalışmalarından dolayı buradan bir kez daha tebrik ve takdir ediyorum. Umarım bu çalışma diğer müzelere de örnek olur.

Standlarında çeşitli hayvanlara ait fosiller ve maketler, kaya çeşitleri ve eski dönemlere ait insan ayak izi gibi birçok eseri inceleme fırsatı buldum. Hem de bu eserlere ait bilgileri kendim okudum. Ankara'ya yolum düşerse bu müzeyi ziyaret ederek tüm eserleri inceleyeceğim.

Bakın AccessWorld adlı derginin 2012 Şubat sayısında yayınlanan Access to Museums and Parks for Patrons who are Blind or Visually Impaired (Kör ve Görme Engelli Ziyaretçilerin Müze ve Parklara Erişimi) adlı makalede yetkililere müzeler için şu düzenlemeler önerilmiş.

1. Braille işaretler doğru biçimde düzenlenmeli, uygun ve kolay bulunabilir konumlara yerleştirilmeli.
2. Sesli betimleme, Braille yazı ve büyük puntolu yazılar standart yazıda verilen bilgileri içermeli.
3. Sanat eserleri ve sergilere ait tanımlar içeren yazılar az görenler için sans-serif yazı biçiminde, büyük puntolu ve yüksek karşıtlıkta renklerle yazılmalı.

4. Sesli betimlemeli turlarda kullanılan cihazlar kullanıcıya sesli betimlemeler içerisinde gezebilme özelliği sağlamalı. (yeniden dinleme, ileri-geri alma vb gibi)
5. Müze ve park görevlileri engelli kişi ile etkili iletişim kurma ve engelli kişiye uygun davranış konusunda eğitilmeli. Ayrıca kurumlarında kullanılan erişim cihazlarının kullanımını bilmeleri ve görme engellilere öğretebilmeleri yönünde bilgilendirilmeliler.
6. Ekran ve elektronik tabelalarda büyük puntolu ve yüksek karşıtlıklı yazı karakterleri kullanılmalı.
7. Heykel gibi nesnelere kolay görülebilmeleri için yüksek karşıtlıklı arka planlar önüne yerleştirilmeli.
8. Aydınlatma sergi ve sanat eserlerinde parlamaya olmamalı.
9. Müzeler görme dışındaki duylara da hitap etmeli.

Bazı müzeler görme engellilerin de inceleyebilmesi için tablo gibi sanat eserlerinin dokunsal çizimlerine sahiptir. Bu düzenlemeleri yapmış bir müzeyi gezdiğinizde düşünsenize, etrafınıza anlatacak ne kadar çok şeyiniz olurdu.

2015 yılı Mayıs ayında, müzeler haftasında düzenleyeceğimiz Kemal Özceyhan seminerimizin konusu müzelerin erişilebilirliği olacak. Siz okurlarımızı da bu seminerimize bekleriz. Umarım o tarihe kadar başka erişilebilir müzelerimiz olur da, bizler de bu sunumda kendilerinden bahsederiz.

İncirden Çekirdeklerini Ayırmak

Eylem Yurtsever

eylemyurtsever@gmail.com

Ben çocukken, biri “görebilsen ne yapmayı istersin,” diye sormuştu bir gün.

“Ata binmek ve istediğim kitabı zahmetsizce okumak,” diye yanıtlamıştım onu. Tereddüt bile etmemiştim bu cevabı verirken.

Ata bindim. İstedğim kitabı da okumaktayım; ama kesinlikle bunu yaparken zahmetsiz yaptığımı söyleyemiyorum. Kitabı almak kolay... O kitaba vermem gereken ücreti vermek kolay... ama kitabı aldığımda elinde bir tomar kağıdı görmek ve ağzının suyu aka aka, bir karpuz bakarcasına o kağıt tomarını değerlendirmek... İşte o işkence gibi bir şey...

İşte o kağıt tomarını bir incir gibi düşünün. Bir incir ve bu incirin çekirdeklerini teker teker ayıklamanız gerekiyor. Ancak ondan sonra tadına bakabilirsiniz...

Ne düşünüyorsunuz? Çıldırılmaz mısınız? Bazen bir kitap almaya gittiğimde resmen depresif bir ruh haliyle çıkmamın nedeni ne biliyor musunuz? Kitapların arka kapaklarını okuyamamak...

“İnternet ne güne duruyor,” dediğinizi duyar gibiyim. İnternette arka kapak yazısı bulunan her kitaba hemen ulaşmamı sağlayabilecek miyim sanki? Üstelik internet daha zor. Sipariş vereceksin... Kargo gelecek... Sonra kitabı eline alacaksın... Tarayıcıyı hazırlayacaksın... Her sayfayı teker teker saniyelerce o tarayıcının camına bastıra bastıra tarayacaksın. Ya da bir matbaayla anlaşılıp kitapları geotinlettireceksin ve belge besleyiciyle tarayacaksın. Bu iş görece daha kolay olacak; ama o kitaplara yaptığın zulüm iki dünyada da hesap sorulacakmışçasına vicdanını sızlatacak...

Sonra, tüm bunlardan sonra, sonunda, kitabı okur hale geleceksin...

İşte bunu istemiyordum artık. Kitabı sesli dinlemek de canımı sıkıyordu. İstedğim kitap anında seslendirilemiyor ki... Sadece seslendirilmişse varsa ve iyi bir tarzda okunmuşsa tadını çıkartabiliyorsun. Hatta öyle bile olsa metin kitabın yerini tutmuyor. Esnek değil... Boyutu büyük... Beğendiğin bir şeyin altını bile çizemiyorsun. Ancak time marker falan ekleyebilirsin winamp gibi uygulamalarda...

Ayrıca bilgisayar sesi görece tarafsız; ama insan sesleri öyle değil. Benim hayal gücümün önünde perde gibi duruyorlar. Zaten en güzeli Braille okumak olacakken bilgisayar sesinin esnekliğini bile zor elde etmek insanı çıldırtmaz mı?

Bunun üzerine Türkiye'deki yayınevlerine baskı yapma süreci hakkında çok az şey bilsem de, o zamanlar Engelsiz Erişim Derneği olarak başka bir konuda yaptığımız gibi ben de bireysel olarak bir imza kampanyası başlatayım dedim.

Önce Doğan Kitap Yayıncılık... Gayet olumlu karşıladılar. Zaten e-kitap üretiyorlardı. Ben bir kesimin yani görmeyenlerin, e-kitaba ciddi bir ihtiyaçlarının olduğunu ve bu konuyu daha fazla önemsemeleri gerektiğini belirtmiş oldum bu kampanyayla.

Her ne hikmetse görmeyenlerden çok az destek aldım; ama olsun. Bir sonraki kampanyama göre muhteşem bir destekti bu. İkinci hedefim olan Metis Kitap da imzama dair bir cevap maili bile göndermeyerek beni yanıtlamış oldu. Zaten destek de azdı.

Hatta geçen İstanbul kitap fuarında bu yayınevinin bir personeli istediğim bir kitabı vermeden önce, "Bu kitabın kabartması yok ki, siz bunu nasıl okuyacaksınız?" diye bana adeta işgüzarca bir soru yöneltti.

O zaman Hulk gibi olmadığım için şükrettim. Hani öfkelenince yeşil bir canavar olan film kahramanından bahsediyorum.

Peki ne istiyoruz ben ve benim gibi yayınevlerine baskı yapan insanlar?

Aslında çok basit bir şey istiyoruz. Kitapları satın aldığımız an okuyabilmek... Evet yahu! Bu kadar basit işte.

Peki yurtdışında nasılmış bu durum?

Allahtan dergi editörlerinden Elif ve yazarlarımızdan Zeynep var da yurtdışında e-kitap uygulamasına dair sağlam bilgiler alabiliyorum rahatlıkla.

Bir sürü alternatif varmış yurtdışında. Bu yazımda sadece iki alternatiften bahsedeceğim.

Birincisi, kitabın orijinalini satın aldıktan sonra yayınevine bir sözleşme imzalayarak .pdf halini almak. Her yayınevi böyle bir uygulama yapıyor mu bilinmiyor; ama bu tür bir sözleşme bir kitap aldığın bir yayınevinde tüm kitapları için imzalarsa bu iş oldu demektir.

Mesela: Ben Eylem Yurtsever olarak x Yayınevi'nden .pdf uzantısını aldığım tüm kitapları kimseyle paylaşmayacağımı taahhüt ediyorum.

Evet... Bir yere kadar kabul edilebilir bir yöntem bu.

İkinci yöntem görece daha iyi.

Kindle...

Bunun ios, android, Windows uygulamaları olduğu gibi kindle cihazı da var. NFB dört beş yıldır bu cihazın erişilebilir olması için çalışıyormuş.

NFB'den söz ediyoruz. Elbette başarılı olacaklardır.

Şimdilik bu kadar...

Bir sonraki yazımda da bu konuya devam edeceğim.

Bol kitaplı günler dilerim...

Doğalarına Aykırı Davranan Kör Seslendirmenler

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

Sabah televizyon karşısında kahvaltınızı yapıyorsunuz. Haberleri, gazete başlıklarını okuyan sunucu görme engelli olsa ne düşünürdünüz? Peki, çok heyecanlı bir aksiyon filminin başkarakterini seslendiren dublaj sanatçısı veyahut da ana haber bültenini sunan anchorman kör olsa?

Çok mu uçuyorum, çok mu hayal kuruyorum, haddimizi ve sınırlarımızı bilmek mi lazım? Eğer böyle düşünüyorsanız, yazının kalanını okumayın zaten. Size söyleyecek bir sözüm yok. Ama kişiyi sınırlayan tek şeyin düşüncelerinin ufuk çizgisi olduğuna inanıyorsanız, gelin bir hasbıhal edelim sizlerle.

Engelliler adına, engelliler olmadan bir şeyler yapan kurumlar, dernekler, tırnak içinde hayırseverler vs, sıkça aynı klişe projeyi tekrarlarlar: Engellilerin yapabileceği meslekleri belirlemek. Öyle ya, engellilerin doğaları gereği bazı meslekleri yapmaları uygun, bazılarını yapabilmeleri ise mümkün değildir onlara göre. Bu yapılar o kadar ciddiye alınır ki, ÖSYM gibi bir kurum, görme engellilerin sözel meslekleri tercih etmesi gerektiğini yazmaya dahi cüret edebilir. İŞKUR, meslekler sözlüğü diye bir zırvalığı ortaya çıkarabilir. Ne yazık ki, bu tür düşüncelere birçok engelli de yürekten destek verir. Aksi için uğraşmak komplekstir onlar için ve hatta ihanet, gaflet ve dalalet. Onlar kendileriyle barışıktır, diğerleri durumunu kabullenememiş sorunlu tipler.

Nedense, bu tür düşüncelere sahip olanlar, şu basit gerçeği pek dillendirmezler: Engellilerin yapabileceği meslekleri belirlemek, aslında engelleri nedeniyle yapamayacakları meslekleri de ortaya koymak anlamı taşır. Yani kişinin engeli hangi meslekleri yapıp yapamayacağını belirler, ilgi, yetenek ve birikimler değil. Mesela bir kör santral operatörlüğü yapabilir, ama bir bankanın çağrı merkezinde çalışamaz. Çünkü oradaki işlemler çok risklidir.

Bir başkası, çok iyi enstrüman çalabilir, ama müzik profesörü olamaz veya orkestra şefliği yapamaz, çünkü öyle büyük bir orkestrayı idare etmek için, ille görsel temas kurma, ille görsel nota okuma gereklidir.

Bir diğeri çalıştığı kurumdaki tüm yazışmaları yapıp tüm işi uzman derecesinde bilebilir, ama asla orada şef olamaz ve aynı yere üç gün önce başlamış birine hesap vermek zorunda bırakılabilir. Ne de olsa körlük, doğası gereği yöneticilik yapmaya uygun değildir.

Öğretmenlik yapmak belki eh iştedir, ama okul müdürü olmak akıldan bile geçmemelidir.

Yani kafalardaki kalın çizgiler, sizi, bizi, tuzaklarla dolu, garip bir alana hapseder. Bu alanı belirlediği öne sürülen engelin doğası nasıl bir şeyse, kimse tam olarak ne olduğunu anlayamaz. Anladığını iddia eden, alanı daralttıkça daraltır ve her nedense, hep eksi yönleri ön plana çıkartır.

Haber spikerliği, dublaj sanatçılığıyla başladım, yine nerelere geldim değil mi? Bazen yazıya da alan çizmek çok zor oluyor bilir misiniz? Kalıpları kırmaya çalışırken bir kalıp içinde yazmak garip bir çelişki oluveriyor. Dedim ya engelin doğası diye tutturular hep bir dezavantajı ima eder diye, engelin getirebileceği kazanımları görmezler bile. Onlara göre körlüğe rağmen başarılıdır bir kişi, kör olduğu için değil.

Gelin biraz kendimize bakalım. Ortalama bir görme engelli, engelli kurum veya örgütlerinden haberdarsa, okuduğu kitap sayısı oldukça yüksek olabilir. Bu aralar tez çalışmam için görüştüğüm katılımcıların söylediklerini analiz ediyorum ve orada kişilerin fırsat buldukça ne kadar çok kitap okuduklarına bizzat tanık olma şansı buldum. GETEM tarzı kütüphanelerden sesli kitap indirip okuyan kişi sayısı oldukça fazla.

Farklı bir alana göz atalım şimdi de. Televizyon ve bilgisayarlarında film, tiyatro, arkası yarın, radyo tiyatrosu tarzı yapımları izleyen görme engelli oranı oldukça yüksek. Bir kör izleyici için oyunculukları belirleyen en temel değer, seslerdeki eğilimler, değişmeler ve duygu durumları. Bir dizideki temel karakterin sesinin değişmesi, en çok bir görmeyeni rahatsız ediyor.

Peki, seslere ve onlardaki değişmelere bu kadar maruz kalan bir kitle içinden neden seslendirme sanatçıları, spikerler çıkmıyor dersiniz? Bu soru bizi körlerin okuma yazma yöntemlerine götürüyor. Braille alfabesi kullandığımız en temel kaynak. Ama ülkemizde ders kitapları dışında o kadar az okunabilecek Braille materyal var ki, bırakın akıcı okuyabilmeyi Braille alfabesiyle

yazılmış bir metinle karşılaşma oranı bile çok düşük. Kör olmayan biri, cadde, sokak, market, televizyon, gazete, dergi, kitap, her yerde okuyabileceği bir yazıya maruz kalırken kör birinin günümüz şartlarında böyle bir şansı yok denecek kadar az. Haliyle yazıyla az karşılaşmak, çok hızlı ve akıcı bir okumaya engel olabiliyor. Braille materyal ve donanım oranının bizden çok daha yüksek olduğu ABD’de yaşayan körlerle ilgili durum da bu gerçeği gösteriyor. Oradaki körler Braille alfabesini günlük hayatlarında daha yoğun kullandıkları için okuma akıcılıkları ve hızları çok daha yüksek.

Hatta belki oralarda bu tarz haber spikerleri ve dublaj sanatçılarında bile rastlanıyordur. Elif, Deniz ve Zeynep belki bizi daha çok aydınlatırlar ileriki sayılarda.

Ama gelin şeytanın avukatlığını yapalım: Bizim gibi Braille alfabesine az maruz kalanlar, belirli bir yaşa kadar Braille öğrenme şansı olmayanlar, görmelerini sonradan kaybedenler mevcut seslendirme potansiyellerini kullanamazlar mı dersiniz?

Kişi arayışa girmeye görsün, meseleler doğa değil yöntem sorunu haline geliveriyor. Bizler de bir yıldır böyle bir yöntemi test ediyoruz. Bilgisayardan dinleyerek seslendirme yapmak. Kısaca bilgisayardaki ekran okuyucu size metni okurken, siz de yüksek sesle bunu başka bir yere aktarıyorsunuz.

Anlatması kadar basit değil elbet. Yüksek konsantrasyon ve dikkat istiyor. Ama sanıldığı kadar da zor değil. Zaten körlük nedeniyle, yaşanmışlıkların getirdiği seslere karşı duyarlılığımız ve kısa dönem hafızayı kullanma olasılığımız fazla. Bilgisayarla çalışmaya alıştıysanız, önce sentezleyici hızınızı yüzde 15 - 20 civarına, ya da dakikada 165 - 185 kelime okuyabilecek hıza getiriyorsunuz. Ardından kulaklığınızı takıp metni okutmaya başlıyorsunuz, cümledeki ilk noktalama işaretinin olduğu duraklamaya geldiğinizde okunanı yüksek sesle seslendirmeye başlıyorsunuz. Tabii seslendirirken, sentezleyici de okumaya devam ediyor ve siz bir duraklama geriden gelerek sentezleyiciyi takip ediyorsunuz. İlk etapta bunu daha düşük bir okuma hızında yapmanız takip etme pratiğinizi ve vurguları doğru ayarlama becerinizi güçlendiriyor. Sonrasında egzersizlerle kendi okuma hızınızı yakalıyorsunuz.

Bu yöntemde dikkat edilmesi gerekli iki temel unsur var: Birincisi, kısa dönem hafıza. Daha doğru bir okuma için az önce de bahsettiğim gibi bir duraklama geriden gelmenizi öneriyoruz. Böylece doğru vurgulamayı ve ses tonunu ayarlayabilir, bütünsel bir okuma elde edebilirsiniz.

Ama bunun için, sentezleyici tarafından okunan metni hafızanızda tutup akıcı bir biçimde tekrarlamamız gerekli.

İkinci unsur ise konuşurken dinleyebilme yetisi. Bunu iki elle müzik yapmak gibi düşünün. Bir el nota çalarken, diğer el akor tutar. Aynı biçimde sizin de beyninizi ikiye bölmeniz ve metni tekrarlarken, sonra tekrar edeceğiniz bölümü dinlemeniz burada anlattığımdan daha kolay olabiliyor. Ve tabii ki egzersizlerle, artık bu işi motor bir kazanım halinde gerçekleştiriyorsunuz ve her geçen gün çok daha nitelikli, akıcı ve rahat bir seslendirme yapmaya başlıyorsunuz.

Yukarıda anlattığım yöntemimizin kesin bir adı var mı bilmiyorum ama dilerseniz dinleyerek yineleme yöntemi diyebiliriz. Bu sistemi ilk olarak sesli betimleme çalışmaları için kullandık. Biraz mecburiyet bizi buraya getirdi. Bir görme engellinin seslendirme yapması ve betimleme metinlerini seslendirmesi, her şeyden önce bizim görevimizdir diye düşünüyordum. Bu sırada Sevda Kasımda Aşk Başkadır filmini seslendirsin diye konuşmuştuk. Sevda iyi bir Braille okuyucusudur, ama cümleleri daha hızlı, akıcı ve bütünsel okumak noktasında yeterli hıza bir türlü ulaşamadığımızı fark ettik. Çoğu zaman Braille baskı bulmakta yaşayabileceğimiz güçlüğü de düşünerek, başlangıçta cümle cümle bilgisayardan dinleyip sonra tekrar etme yoluna gittik. Ancak bu yöntem de dilediğimiz sonucu pek veremedi. Çünkü özellikle uzun bir cümlede tekrar edilecek şeyin unutulması olayı bizi verimli bir okumanın dışına itiyordu. Daha akıcı, sürekliliği olan ve metnin sürekli aktığı bir yöntem olmalıydı. İşte bu aşamada, okumayı baştan başlatıp hiç durdurmada okumanın aslında mümkün olabileceğini keşfettik. İlk etapta burada yaşanan sorun ise, vurguların biraz sentezleyici vurgusuna yaklaşması oldu. O nedenle süreci motor olacak noktaya getirmek çok önemli. Çünkü böyle olduğunda kişi artık kendi ruhunu ve duygularını metne daha fazla yedirebiliyor.

Sevda, Berlin Kaplanı'nı ve Kelebeğin Rüyası filmlerini bu biçimde dinleyerek yineleme yöntemiyle seslendirdi. Özellikle Kelebeğin Rüyası'nı dinlemenizi tavsiye ediyorum. Gerçekten istediğimize en çok yaklaşan seslendirmeyi burada elde ettik çünkü. Sesli Betimlemede bir görme engelliye film seslendirtme süreci devam ediyor. Yakında tanıdık ve yeni sürpriz sesleri duyarsanız şaşırmayın.

Sesli Betimleme, sonuçta parça parça olan bir seslendirmeydi. Eğer bir büyük metni veya pasajı seslendirmek istersek bu yöntem çalışabilir miydi? İşte EEEH Dergi tam bu soruların kafamda

uçuştugu sıralarda ikinci sayısını yayınlamaya hazırlanıyordu. Süreci kendim denemeye karar verdim ve o sayı için hazırladığım “Braille Bir Yaşam Tarzı” yazısını dinleyerek yineleme yöntemiyle seslendirdim. Şimdi dönüp bakıyorum da berbat bir seslendirme olmuş. Bolca dil sürçmeli, oldukça çekingen bir seslendirme. Ama o seslendirme bir eşik oldu. Aslında bu işin bir biçimde yapılabileceğini gösterdi hepimize. Sağ olsun diğer arkadaşlarım da katıldılar ve o gün bugündür EEEH dergi yazılarını bizzat biz hazırlayanlar seslendiriyoruz. Gamze, Elif gayet profesyonel. Benden çok daha iyi biçimde dinleyerek yineleme yöntemini kullanarak yapıyorlar bu işi. Zeynep, Eylem ve Bahar gibi arkadaşlar da Braille ile seslendiriyorlar yazıları. Sonuçta hangisiyle yapıldığının önemi yok. Burada bir eşiği göstermeye çalıştık. Körlerin seslendirme yapabilmelerinin ve bunu çok da iyi başarmalarının önündeki inanç engelini aştığımızı düşünüyorum. Ayrıca yaptıkça ileriye giden bir süreç var. İlk seslendirdiğim Braille yazıyla dokuzuncu sayıdaki yazılara baktığımda aradaki farkı çok rahat görebiliyorum. Eminim başkaları daha da ileri götürecekler bunu.

Sonrası? Sonrasını sizler, bizler, hayallerini, vizyonlarını başkalarının çizdikleri alanlara hapsedmeyenler yazacak. Birileri bu bayrağı çok daha ilerilere taşıyıp belki spiker, belki dublaj sanatçısı olacak. Bazıları bambaşka kullanım alanlarını keşfedecek. Sonuçta ekranda anlık akan bir metni eş zamanlı biçimde okumanın, bir görme engelli olarak aslında mümkün olabileceğini anlayan kimileri, hayal edemediğimiz çok farklı girişimlerde bulunacak. Belki de boş bir çaba olarak kalacak tüm bunlar. Ama neyi yapıp neyi yapamayacaklarını fiziksel farklılıklara ve sözde bunların doğalarına bağlayanlara inat, sakatlıklarına rağmen değil sakatlıklarıyla var olmaya devam edenler, her zaman ve her yerde bu satırlardan sıcacık selamlanacaklar.

Bir Günü Değil, Dünyayı İstiyoruz

Burak Sarı

burakburaksari@gmail.com

Toplum olarak özel günleri şenliğe çevirmeye inanılmaz merakımız var. Uzun vadede çözüme ihtiyaç duyan sorunları, bir yılın herhangi bir günü içerisinde ele alır, ilgili sorunu tam bir şenlik havasında kutlarız. Dünya üzerinde, özel günler ve şenliklerin sayısına dair bir araştırma yapmadım. Ancak bir yılın neredeyse her gününe en az bir anlam ithaf edilen ülkemiz, bu konuda açık ara öndedir diye düşünüyorum. Yukarıda da belirttiğim üzere ilgili gün her ne anlam içerirse içersin, bizde bayramdır. Yani bir başka deyişle, bize her gün bayramdır. Neredeyse bu tür günlerin hepsinin temel özelliklerinden birisi de, anlamının tam tersi bir şekilde ele alınmasıdır. İlgili konu her ne olursa olsun, ele alınış şekli hep aynıdır. Her şeyi fazlasıyla bildiğine inanan fakat ilgili konuda hiçbir şey bilmeyen politikacılar, kamu görevlileri ve her zaman bu unsurların arkasında konu mankeni olmaktan öteye gidemeyen sanatçı vb. etiketli süs balonları bu törenlerin olmazsa olmazıdır. Böylesi günlerin belli başlı özellikleri: 1. Tek suç kendilerine böyle bir gün atfedilmesi olan insanlardan bir demet, bir salona veya stadyuma tıka basa doldurulur. 2. Konuyla ilgili kamu görevlileri ve politikacıların bitmez tükenmez konuşmalarına tahammül etmek zorunda kalınır. 3. Reklam ve ego tatmini için bu günleri dört gözle bekleyen sanatçı vb. etiketli kuklalar ne kadar alçak gönüllü olduklarını ispatlayarak; ilgili günün mağdurlarıyla fotoğraflar çekinirler. 4. Halkın parasıyla alınan ucuz hediyeler, büyük bir iş yapılcasına havalara saçılır. 5. Bu günlerden geriye, günün kirletilmiş anlam ve önemi, baş ağrısı, tiksinti ve kocaman bir çöp yığını kalır. 6. Genellikle kutlanan günle ilgili konu bir yıl sonrasına kadar unutulur.

Bu tür günlere birkaç örnek verecek olursak: 1 Mayıs İşçi sınıfının birlik, mücadele ve dayanışma günüdür. Fakat pratikte bu tam tersi olur. Birlik, Mücadele ve Dayanışma kelimeleri atılıp, işçi bayramı diye tanımlarlar. İşin ironik kısmı: İşçiler bu günleri fabrikalarında zorla çalıştırılarak ya da kendilerine yasaklanmış olan kent meydanlarına girebilmek için kan ter içinde mücadele ederek geçirirken, onlara bir günü bile çok görenler bayram kutlamaları yaparlar. Bir diğer örnek: Dünya Emekçi Kadınlar Günü. ABD’de tekstil işçisi kadınların direniş ve 50 kadının diri diri yakıldığı gün olan 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kadınlara ithaf

edilmiş. Fakat bu da içi boşaltılarak Dünya Kadınlar Günü adı altında, tam tersi bir şekilde ele alınıyor.

Neyse, konuyu fazla dağıtmadan sadede gelelim. İşçilerin, kadınların günü olur da özürhüherin olmaz mı? Hiç olmaz mı? Olur elbette. Bizim akil insanlarımız, Őu ibretliklere de Őanına yakıŐır bir gŪn bulalım diye kara kara dŪŐŪnŪrken, BirleŐmiŐ Milletler yardıma koŐar. 1992 yılında, her yılın 3 Aralık gŪnŪ Dünya ŐzŪrlŪler GŪnŪ olsun der. Bu Őneri tŪm devletlerce kabul gŪrŪr ve 5 Mart 1993 yılından itibaren, 3 Aralık'ın Dünya ŐzŪrlŪler GŪnŪ olarak kutlanmasına karar verilir. Bu durum ūlkemizdeki yetkililerin ĉok hoŐuna gider. Őyle ya yılda bir gŪnŪ feda ederiz, geriye kalan 364 gŪn onları hatırlamamıza gerek yok, onlar bu gazla bir yıl seslerini ĉıkartmazlar diye dŪŐŪnŪlŪr. Her yılın 3 Aralıĝında belediyeler, devlet kurumları ve STK'lar nezdinde ĉeŐitli kutlamalar yapılır. Bu kutlamalar genellikle, tam bir curcunaya ĉevrilir. Engellilerle bŪtŪnleŐtirilen sorunlar yumaĝının, bir ilmeĝine bile dokunulmaz. O ilmeklerden birisini gŪndeme getirmek isteyen engelliler, Őnce yetkililer tarafından tatlı sert susturulurlar. Őyle ya bu gŪn sizin gŪnŪnŪz, gŪlge dŪŐŪrmek isteyen ve kendisine biĉilen maskotluk gŪrevini kabul etmeyecek kadar nankŪr ve kŪstah olan ibretdaŐınızı, Őnce siz telkin etmelisiniz. Arkasından maskotluk kıyafetini pek bir beĝenmiŐ olan belli engellilerin yuhalamaları gelir. Őyle ya devletimiz bizi dŪŐŪnmŪŐ, bŪyle bir gŪn tertip etmiŐ, densizin biri gelip, ĉevrenin eriŐilebilir olmamasından, toplumda eŐit statŪde gŪrŪlmekten falan bahsediyor. Bu anarŐi ĉok kŪtŪ bir Őey azizim, ŐzŪrlŪleri bile yoldan ĉıkartıyor. Tabii ki ŐzŪrlŪ olmasına raĝmen, muktedire kafa tutmak isteyen bir hafızın yaverler tarafından okŐanması gibi nahoŐ hadiseler de olmadı deĝil. Ama bunu da sorun etmeye gerek yok. Malum Őahıs ŐzŪrlŪ olmasına raĝmen, ideolojik davranmıŐ ve utanmadan soru sormaya kalkmıŐtır. Bunlara da pabuĉ bırakacak deĝiliz. Kadın, ĉocuk, kŪr, topal deme, gereĝi neyse yaparız. Ha, bir de hallerine bakmayıp boyundan bŪyŪk iŐlere burnunu sokan ibretuslar var. Adamın gŪzleri gŪrmediĝi halde ona iŐ veriyoruz, beyefendi ĉıkmıŐ; neymiŐ taŐeron belası falan varmıŐ ondan bahsediyor. iŐte Allah bŪylelerini bilmiŐ de ama yapmıŐ.

3 Aralık gŪnleri genelde hep aynı kliŐeyle kutlandıĝı iĉin, size bir 3 Aralık programı betimlemek istiyorum. Őncelikle tŪrenin olacaĝı bir salonla anlaŐılır. Olaya salon sŪrecinden baŐladıĝımı gŪrerek, en azından 3 Aralık tŪrenleri eriŐilebilir bir salonda yapılır diye dŪŐŪnŪyorsanız, boŐuna ūmitlenmeyin. Genellikle bu salonlarda, eriŐilebilirlik olayı en aza indirgenmiŐtır. Őyleki, rampa ve engelli tuvaleti olmadıĝı iĉin, genellikle ortopedik engelli arkadaŐlar tuvalet ihtiyaĉlarını bile

gidermekte zorlanırlar. Neyse biz günümüze devam edelim. Sonra engelli okullarından ve derneklerden ibretuslar otobüslere doldurulur. En azından otobüslerde rampa vardır diye düşünüyorsanız, hiç rastlamadım. Otobüsten indiklerinde aşırı yüksek ve üzerinde, demir, direk ağaç, çukur; kısacası benden başka her şey olan kaldırımlar nedeniyle, tek sıra halinde yol kenarından ilerlemeye başlarlar. Refakatçileri bir sonraki kaldırımın daha erişilebilir olduğunu söyler. Fakat o kaldırıma geldiklerinde de ilgili programa davetli olan görevlilerin park etmiş olduğu, kaldırımın üzerinde önlü arkalı, sıra sıraduran otomobillerin işgaliyle karşılaşılır. Neyse zorlu bir savaşın sonunda muzaffer bir edayla törenin yapılacağı yere ulaşmayı başarırlar.

Salona yerleştikten sonra 1,5 saatle 3 saat arasında bir bekleme süresi olur. Bu sürenin sonunda uzun süreli bir konuşma faslı başlar. Politikacılar ve konunun yetkilileri, saatlerce bitmek tükenmek bilmez bir şekilde soluk almadan konuşurlar. Şu kadar engellimizi istihdam ettik, özürlü kardeşlerimize şunları yaptık. Onların ardından mikrofonu engelli STK sorumluları alır. Genellikle konuşmalarında: ne işyerlerinde, okullarda ve birçok yerde karşılaşılan ayrımcılık vakalarından söz ederler, ne yürünemeyen kaldırımlardan, ne de şahit zulmünden. Konuşmalarının tamamı törene davetli politikacı kimse, ona yapılan bir dizi övgü ve kendi dernek çalışmalarından ibarettir.

Daha sonra ibretliklerin sergilediği belli etkinlikler izlenir. En küçüğü 20 yaşında olan koca koca insanlara, bir çocuğa davranılır gibi tavırlar sergilenir. İşin ikram boyutuna fazla girmek istemedim, zira bizi çok ilgilendirmiyor. Ama genellikle, kumanyadan sağlam bir menüye kadar değişkenlik gösteriyor. Son olarakta maskot olma kriterlerini fazlasıyla yerine getirebilen bir şarkıcı vb. ibretuslar sahneye çıkar. Bu türden elimizde bir tane olduğu için, onun yerine, ibretusların nasıl canları ciğerleri olduğunu anlata anlata bitiremeyen, engelsiz kuklalar sahne alır. Baston, kabartma saat ve benzeri hediyelerle program sonlandırılır.

Evet, ne eksik ne fazla, klasik bir 3 Aralık programı böyle oluyor. İsteyen deneyimleyebilir. Örneklerini, geçmiş yılların 3 Aralık tarihli haber bültenlerinden de inceleyebilirsiniz. Haberi sunarken spiker, “Şimdi size çok özel insanları göstereceğiz.” diye salakça bir anons geçer. Arkasından muhabirin ağlamaklı sesi duyulur. Engellerine rağmen azimle dans ettiler, normal yaşlıtlarına ibret oldular gibi iğrenç bir yaklaşımla 3 Aralık programlarını evlerinize ulaştırırlar.

Bu programlarda, engelliler için sorun olan hiçbir şey tartışılmaz. Hatta 2012 yılı, Kasım ayı sonlarında; hayatını geri dönüşüm işçiliği yaparak sürdürmek zorunda kalan Nevzat Yavuz Er'in, kaldırılma çıkamadığı için çöp kamyonu tarafından ezilerek katledilmesi bile, 3 Aralık törenlerinde gündem olamadı. Evet, her şeyin çok rahat içini boşalttığımız gibi 3 Aralık'ın da boşaltıyoruz. 3 Aralık tüm kamuoyunun ilgisinin engellilerin üzerinde olduğu bir gün. O nedenle, yaşadığımız çeşitli sorunları gündeme getirecek yaratıcı eylemlilikler ve etkinliklerle bu sorunlara dikkat çekmeliyiz. Aksi takdirde 4 Aralıkta bize kalan, yukarıda belirtmiş olduğum gibi, baş ağrısı ve çöp yığından ibaret olmaya devam edecek. Engellerin asgariye indirildiği, hatta tamamen ortadan kalktığı, engellenmişliğin son bulunduğu günler dileğiyle.

Hediyemi Açıyorum Heyecanla

Mürşide Vural

mursidevural@ttmail.com

Eveet evrensel hediyeleşme günlerine yaklaşıyoruz. Yılbaşı geliyor. Yılbaşı deyince, eğlence programları, milli piyangodan çıkacak büyük ikramiye ile yapılacak güzel şeylerin hayalleri ve tabii ki yılbaşı çekilişleri ile bana kim çıkacak, ben kime çıktım acaba merakı ve arkasından ne alsam telaşı akla geliyor. Yazımızın girişini yılbaşı geliyor diye yılbaşı ile açtık. Bunun gibi hediyeleşmenin yaygın olduğu özel birçok gün vardır. Doğum günleri, evlilik, yıl dönümleri, sevgililer günü, bayramlar, evlilikler, doğumlar, hastalıklar bu günlerdendir ya da hiç sebepsiz sadece içinden öyle geldiğinden, birisini mutlu etmek için alınan hediyeler de vardır.

Birinden hediye almak ya da birine hediye almak aslında çok keyifli şeyler olmasına rağmen bazen ne alacağına karar verememek bu keyifli işi işkenceye çevirebilmektedir. Sanırım birisine ne hediye alacağımızı belirlemek için “ona ne hediye edersem, onu mutlu ederim” sorusunu kendimize sorarak işe başlarız. Sonra düşünürüz, kaç yaşında? Kadın mı erkek mi? Çalışıyor mu? Öğrenci mi? Nasıl yaşıyor? İlgi alanları nedir? vs. Tabii işin bir de kişinin bize yakınlığı ve hediye için ayrılacak bütçe gibi başka kriterler de bulunmaktadır. Ben bu yazımda bütün diğer kriterleri bir kenara bırakarak, eğer hediye alacağınız kişinin bir fiziksel engeli bulunuyorsa ona ne alınabileceğine yönelik size bazı ipuçları vermeye çalışacağım.

Günümüzde üretilen ürünlerin büyük bir çoğunluğu hala evrensel tasarım ilkesine uygun olarak üretilmediği için herhangi bir fiziksel engeli bulunan kişiler aldıkları ürünleri etkin kullanamamaktadır. Ya da etkin kullanabilmek için her kuş kendi yuvasını kendisi kurar misalinde ifade edildiği gibi kendi kendine çözümler bulabilmek için fazladan emek ve zaman harcamak zorunda kalmaktadır.

Gelelim ipuçlarına, yukarıda da belirtmiştik ya hediye alacağımız kişinin bireysel özelliklerini düşünürüz diye, burada amacınız hediye alacağınız kişinin hayatını kolaylaştırmak olabilir. Böyle bir amaca yönelik olarak, yani dünyada ve ülkemizde engelli kişilerin hayatlarını kolaylaştırmak adına geliştirilen destek ürünlerin satıldığı mağazalar bulunmaktadır. Bu

mağazalarda, manuel ya da mekanik ürünlerden, elektronik ürünlere yahut yazılımlar veya donanımsal cihazlara kadar birçok araç gereç bulunmaktadır. Bu mağazalara göz atabilirsiniz. S özünü edinen mağazalarda neler mi var? Ben görme engelli olduğumdan diğer engel grupları için şu anda doğru örnekler veremeyebilirim. Bu nedenle örneklerimi daha çok kendi yaşantım üzerinden seçeceğim.

Mesela biz görme engelliler için çorap çiftleştirmek ölümden beter gibi bir şey. Diyelim ki çamaşırlarımızı makineye attık yıkandı, kurudu ve şimdi sırada katlayıp kaldırması var. Büyük çamaşırları bir birinden ayırması kolay ama o çoraplar yok mu? Her şeyi ile birbirinin aynı. Hay Allah! Sadece renkleri farklı. İşte bunun için çok pratik bir ürün geliştirmişler. Çift olan çorapları birbirine mandal gibi bir aparatla tutturuyorsun ve makineye öylece atıyorsun. Çorap çift olarak yıkandığı için tekini aramak zorunda kalmıyorsun. Böylece biz görmeyenler, hem çorapları eşleme stresinden kurtuluyoruz hem de bir ayamıza mavi öbür ayamıza siyah çorap giyme ihtimalini ortadan kaldırıyoruz. Üstelik fiyat olarak da çok cazip bir ürün. Hatta basit aparatlarla böyle bir ürünü kendiniz dahi yapabilirsiniz.

Görme engelliler için sihirli birkaç üründen daha bahsedip destek ürünlerini bir kenara bırakacağım. Mesela rengini tanımak istediğiniz ürünün üzerine tuttuğunuzda onun ne renk olduğunu söyleyen cihazlar var. Bu cihazların, farklı fiyat aralıklarında, farklı yeteneklerde olmak üzere birçok çeşidi bulunmaktadır. Renk tanıma cihazları, giyinirken kıyafet seçiminde ve makineye çamaşır atarken çamaşırları renklerine göre ayırmakta çok işe yarar. Başka bir mucizevî ürün ise ses etiketleyici cihazlardır. Adem Vural'ın eylül sayımızda detaylı olarak anlattığı cihazlar mutfaktaki pek çok ıvır zıvır, ecza dolabındaki ilaçları ve kredi kartlarımızı ayırt etmeye kadar birçok ürünü erişilebilir hale getirmek için kullanılabilen muhteşem bir cihazdır.

Şimdi destek mağazalarının dışına çıkalım ve kendi yeteneklerinizle bir görmeyenin hayatını nasıl kolaylaştırabilirsiniz onlara bakalım. Örneğin bir görme engelliye bir çiçek gönderdiniz. Üzerine yazdığımız notu kabartma harflerden oluşturduğunuzda, onun sizin hediyenize doğrudan erişimini sağlamış olacaksınız. İşte o zaman emin olunuz ki o çiçeğin kıymeti bir bahçe dolusu gülden ya da ağaçlar dolusu çiçekten çok daha büyük olacaktır. Şimdi size yaşanmış bir örnek

olay aktarayım. Eşim Adem Vural anlatıyor. Bir arkadaşı ona rubik küplerinden almış. Normalde bu küpler, değişik renklerdeki daha küçük küplerden oluşmakta ve oyunun amacı birbirinden farklı yerlerde bulunan ama aynı renk olan küpleri en kısa zamanda bir araya getirmek. Nasıl yani diyebilirsiniz ve bir görmeyene alınacak en saçma hediye diye düşünebilirsiniz. Ancak arkadaşı aldığı küpün üzerindeki birbirinden değişik renklerdeki küçük küplere, farklı şekilde etiketler yapıştırmış. Bu sayede aldığı küpü görmeyen birinin erişimine uygun hale getirdikten sonra Adem'e hediye etmiş. Ve Adem:"O küple uzun zaman çok güzel oyunlar oynadık" diyor.

İşte sizler de benzer basit düzenlemelerle aldığınız çok sıradan bir şeyi bile çok kıymetli hale getirebilirsiniz. Hemen birkaç örnek ile hayal dünyanızı geliştirelim. Diyelim ki arkadaşınıza bir müzik CD'si aldınız. Müzik CD'sinin albüm bilgilerini kabartma yazıya çevirebilir, aynı bilgileri posta ile arkadaşınıza iletebilir veya kendi sesinizle okuyarak sesli bir kayıt oluşturabilirsiniz. Diyelim ki bir kıyafet aldınız. Kazak, gömlek vs. aldığınız kıyafetin yakasının arka iç kısmına giysinin renginin baş harfini kabartma harf ile (ki bu birkaç nokta demektir), iğne iplikle işlediğiniz takdirde süper bir jest yapmış olursunuz.

Mesela görme engelli arkadaşınıza bir kitap hediye etmek istiyorsunuz. Ona matbu basılmış bir kitap aldığınızda bunun arkadaşınız için çok da bir önemi olmayacaktır. Ama eğer zamanınız varsa o kitabı okuyarak sesli kaydını oluşturabilir ya da kitabı tarayıcıyla tarayarak elektronik formatını ona hediye edebilirsiniz. Çok kısıtlı olsa da bazı kitapları seslendirilmiş olarak da kitapçılarda bulmak mümkün ya da seslendirilmiş şiir kitapları da görme engelli birisi için çok güzel birer hediye olabilir. Yine seçenekler kısıtlı olsa da erişilebilir standartlarda hazırlanmış bir elektronik kitap satın alarak görme engelli arkadaşınıza armağan edebilirsiniz.

Diyelim ki arkadaşınıza küçük bir ev aleti aldınız. Kullanma kılavuzunu seslendirip, cihazı ve parçalarını betimleyerek, aldığınız hediye daha anlamlı bir hale getirebilirsiniz. Bazen arkadaşınızın evinde olan bir ev aletinin ya da başka bir cihazın kullanma kılavuzunu seslendirmek de çok güzel bir hediye olabilir. Ve bu hediye ne müthiş bir etki oluşturacağını hayal bile edemezsiniz.

Aslında hediyein anlamı bir yerde “sen benim için önemlisin, hayatında benden bir iz olsun” demektir. Yukarıda belirttiğim noktalar kişileri gerçekten önemsediyinizi ifade eden, o kişilerle empati kurabildiğinizi vurgulayan ve onu olduğu gibi tüm gerçekliğiyle algılayıp kabul ettiğinizi gösteren davranışlar olacaktır.

Köpeğim ve Ben

Mustafa Dinçer

mstfdncr70@gmail.com

Sayın Zeynep Şule Yılmaz'ın EEEH (Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat) dergisinde rehber köpekler ile ilgili yazısına katkı olur düşüncesiyle, bilimsellikten uzak, gözlerim görürken elde ettiğim deneyimlerime dayanarak yetiştirdiğim rehber köpeğim “Foksi” hakkında yazmak istedim. Foksi'ye tam olarak bir rehber köpek de diyemeyiz. Daha çok sahibinin emrinde, yani beraber yaşadığı ailenin ihtiyaçlarını karşılamak umuduyla yanıp tutuşan bir dost diyebiliriz.

İnsanoğlunun ilk evcilleştirdiği akıllı bir canlıdır köpek. Tarihin her döneminde yardımını bizlerden esirgememiş ve daima insanların hizmetinde olmuşlardır. Bu sevimli yaratıkların duygularını insanlar her zaman kendi lehlerine kullanmışlardır. Yasalar ülkelerin gerçekleri göz önüne alınmadan çıkarılır ve uygulanırsa, büyük beklentiler olsa dahi, sonucu hüsrana olur. Nasıl hüsrana olur diye gülerken kendi kendilerine soru sorup “yapılacak her girişimi kötü karşıyorlar” diyenleri duyar gibi oluyorum. Ülkemizin sokak köpekleri diye bir gerçeği var. Onlar olduğu müddetçe sorunlar her zaman olur diye düşünüyorum. Sayın Yılmaz'ın yazısından öğrendiğime göre, Amerika'daki sokakların bu sevimli bazen de canavar yaratıklar ile tanışıklığı yokmuş. Onlar olmayınca sokaklarda köpekle gezmek daha kolaydır muhakkak. Gönlümden sokak hayvanlarının olmadığı ülkeler geçiyor. Her şey çok güzel, hiç olmazsa hayvanlar bakımlı, açlığa terk edilmiş değil, mutlu ve rahat yaşıyorlar. Böyle ülkelerin insanları da inanıyorum ki mutlu ve sağlıklıdır. Yazımı rehber köpek yasasının çıkarılması için büyük umutlar besleyen ve bir köpek edinerek bundan yararlanma hevesinde olanlara katkı olur amacıyla yazmak istedim. Kısa rötuşlar yaparak tamamlamak üzere olduğum yazımı köpeğim Foksi'nin zehirlenerek ölmesi üzerine duygularımı da ekleyerek yeniden yazmaya karar verdim.

Ben elli yaşında kör oldum. Sonradan kör olanlar daha iyi bilirler; körlük gerçeği ile karşılaşınca sadece sizde değil, etrafınızda da soğuk rüzgarlar eser ama yaşam her şeye rağmen devam eder. Yıkılmayıp gerçeği kabul ederek yaşama sarılırsan, ondan sonra geçecek hayatın daha güzel olur. Yeni yaşamla ilgili rüzgarlar bizim hanemizde de esti. Ailece bu sorunu kısa zamanda çözünce, sosyal ilişkilerimiz eskisi gibi devam etti. İleri yaşlarda engelli olmak psikolojik olarak türlü

sakıncalar oluştursa da, bunalımlar atlatılsa da, yeni zorlukları olsa da bazı deneyimler adaptasyonun kolay olmasını sağlıyor. Hele bir de benim gibi rehabilitasyona gitmek isteyip de yaşından dolayı kabul edilmeyen birisi için bu durum daha da zor oluyor. Yaşamın devam ettiğini bilip, her zorluğun üstesinden gelme hırısı ise ailen yanında olunca kolay atlatılıyor.

Emeklilik sonrası Mersin Silifke'nin sonradan mahalle olan Taşucu Beldesi'ne yerleştim. Bir rehber köpek temin etmeyi düşündüğümü bilen bir arkadaşım, yerleşmemizden bir yıl sonra köpeğinin yavrularından birisini bana göndereceğini, erkek mi dişi mi olmasını benim tercih edebileceğimi belirtti. Daha sonra kırk günlük Golden Retriever cinsi dişi bir köpek yavrusunu başka bir arkadaşımın bana ulaştırdı. Dişi olmasını ben tercih etmiştim. Gözlerim görürken bir av köpeğim vardı. Yani daha önce de köpek eğitimi ile ilgilenmiştim. Dişi köpeklerin insana daha yakın, daha sadık olduklarını, bu nedenle erkek köpeklerle göre eğitiminin daha kolay olduğunu ve ayrıca bir de yürürken sokak köpeklerinin erkek köpeğe göre dişi köpeklerle az saldırdıklarını biliyordum. Köpeğimizin aşılarını yaptırarak nasıl bir eğitim aldırabiliriz diye araştırmaya başladık. Köpek eğitim merkezleri büyük kentlerdeydi ve benim de oralarda ona eğitim aldırmanın zordu. En yakın eğitim merkezi Mersin'de ve bize uzaklığı doksan kilometreydi. Bir de oraya gidip eğitim aldırma sadece para ödeyip köpeği göndermekle olmuyordu. Bunun yanında bizim de zaman zaman gitmemiz gerekiyordu. Mali külfeti epey yüklü olacaktı. Araştırmamın boyutlarını genişleterek telefonunu bulduğum köpek eğitim merkezlerini tek tek aramaya başladım. Herkes yaşımı öğrenince, "hemen getirin eğitelim en güzel eğitim döneminde" diyordu ama nasıl eğitim verecekleri belli değildi. Onlar ticari bir işyeri idi ve benim aldırma istediğim eğitimden çok kendi kazançlarına bakıyorlardı. Bazı yerlerde polis ve jandarma köpek eğitim merkezleri olduğunu öğrendim. Bu gibi eğitim merkezlerinden yardım istemedim. Memurluktan emekli olduğum için oraların bürokratik yönlerini tahmin edebiliyordum. İlgili birini bulabilirsem çok kolay eğitim aldıracağımı biliyordum. Ancak bulamadığım taktirde işimin çok zor olduğundan emindim. Bu nedenle zaman harcamaya gerek görmedim. Daima bu konu ile ilgili kafamda soru işareti vardı. Onlar verdikleri eğitim sonucunda, kumandayı terlikleri getirir diyorlardı fakat benim asıl istediğim olan sokaklarda bir görme engelliye yapabileceği rehberlikten ve bunun başarı yüzdesinden hiç bahsetmiyorlardı. Başka bir arkadaşımın veteriner olan kızının aracılığı ile görüştüğüm daha açık yürekli bir köpek yetiştiricisi, bu eğitimin kolay olmayacağını söyleyince gerçeği daha iyi gördüm.

Evimizin beşinci kişisi olan Foksi'yi kendi çocuklarımızı yetiştirir gibi yetiştirmeliydik. Aile içinde evimizin bir ferdi gibi onunla konuşarak eğitim verebileceğimizin kararına vardık. Reis eşimdi, zaten evde yaptıkları ile aile reisi sanki ben değil de eşimdi. Bu kuralı Foksi için de uygulayacaktık. O karara varışımızın asıl nedeni, katı kuralları olanların etkisinin geçerli olmasıydı. Bir de ona eğitim verirken göz göze gelmek gerekiyordu. İnsanın kendi çocuklarının yetişmesinde dahi bu kural geçerlidir. Anne-babanın sert olanından daha çok korkulur. Köpeğimiz de eşimin bazen sert, bazen de sevecen ilgisiyle yetiştirilir oldu. Evimizde esas komutları eşimden alıyor onun dediklerini bize göre daha iyi yapıyordu. Benim rehberimdi dışarıda, her dediğimi yapıyor aynı çocuklarım gibi beni koruyordu. Yürüyüş haricinde mesela denize yüzmeye gidince bana bir şey olacak diye etrafımda yüzerdi. Ancak koruma kaygısından üzerime tutunmaya çalışır her yanımlı tırnaklardı. Şöyle bir özelliği de vardı, sokakta yürüyüş esnasında bir köpek saldırırsa çok korkardı. O vakitte ben "korkma ben ona kızarım kızım" derdim. Diğer köpek üzerimize gelirken ben kararlı bir şekilde o köpeğe "hayır" veya "git" diye bağırdım. Bunun üzerine az önce korkan o değilmiş gibi havaya girer yola devam ederdi.

Nerede ve nasıl yaşadığımı da belirtmeden geçemeyeceğim. Biz köpeğimize evimizin bahçesinde bakıyorduk. Zaman zaman salona getiriyorduk ama onun yerinin bahçe olduğunu hissettiriyorduk. Evimiz bahçeli, üçüz dubleks bir binadır. İlk işimiz onun daima temiz tabaktan yemek yemesini, su içmesini ve çişini dışarıya yapmasını sağlamak oldu. Altına bir gazete serip çişini oraya yaptırдық. Yavaş yavaş gazeteyi dışarıya çıkartarak onun çişini dışarıya yapmasını öğrettik. Bu esnada tasmaya alıştırtarak, kulübesinde bağlı kalmasını sağladık. İlk bağladığımızda biraz viyakladı ama biz kulübeye alışması için bunu yapmak zorundaydık. Yaz aylarında balkonda otururken arada bağlı olmadan yanımızda olmasını izin verdik. Bizim yanımızda olması, zaman zaman onunla oyun oynamamız en büyük zevklerimizden birisiydi. Her dediğimizi yapmaya başlamıştı ama attığımız bir şeyi geri getirtilmedik. Sadece deniz kenarında oynarken yarım litrelik pet su şişelerine az miktarda kum doldurup zil çalar gibi ses verdirerek atınca onu yakalamak için suya atlar, şişeyi getirir tekrar atmamız için önümüze bırakırdı. Bu oyunu oynama nedenini yüzmeyi çok seviyor olmasına bağladım hep. Yüzerken benim üzerime atılıp tırnakladığından yüzmeye gittiğimizde denize götürmüyorduk. Genelde komşularımız giderken yanlarında götürürlerdi. Onlarla yüzerken bana yaptığını yapmaz yanlarında bir arkadaşları gibi

yüzermiş ve “senin yüzdüğün yeter dışarıya artık” dediklerinde de kıyıya çıkar onları beklermiş. Tasmaşı Şule Hanım’ın anlattığı tasmaya benzemiyordu. İki ucunda yuvarlak halka bulunan iki santimetre genişliğinde iki bant ön ayaklarından geçirilerek sırtından tokalanıyordu. Tokalama sonrasında yuvarlak halkalar tam köpeğin sırtına gelir ve bu halkalara tasma zinciri takılırdı. Eğer tasma zincirini bu şekilde belinden değil de, boynundaki tasmaya bağlayacak olursak boyun tasmaşı zamanla köpeğin boğazını tahriş ediyor ve sonunda da laranjite hatta astıma yakalanmasına sebep oluyor. Bu tür tasmalar bütün petshoplarda bulunur.

Rehberliğine gelince, tasma ile yavaş yavaş yürüyüşlerimize başladık. Onunla normal bir insanla veya küçük bir çocukla konuşur gibi konuşuyordum. Tasmaşına küçük bir zil takmıştım. Bağlı olmadığı zamanlar nerede olduğunu anlamamı kolaylaştıran bir yöntem olarak bulmuştum bunu. Zil sesini takip ederek yerini tayin ediyordum. Önceleri evimizin önünde tasmalı küçük yürüyüşler yaptık, yavru köpekler uzun yürüyüşlere gelemez çok yürütülürse hastalanıp ölebilirler. Bu yürüyüşlerle beraber onunla konuşmaya başladık. Bu konuşmalarımız çocuklarımızla yaptığımız günlük konuşmalardan farksızdı. Etraftan benim ona anlattıklarımı duyanlar “bu adam gözleri görmeyince kafayı üşüttü galiba köpekle konuşmaya başladı” deseler normaldi. Onlar ne düşünürse düşünsünler ben onu yapmak zorundaydım ve etrafıma kulağımı kapayarak bu ilişkiye devam ettim.

İlk uzun yürüyüş günlerimizde deniz kenarında bazen serbest bırakıyordum. Benimle oynardı ve ben zil sesini dinleyerek onu takip ederdim. Arada bir zil sesini kaybederdim çünkü o esnada beni bırakıp orada görmüş olduğu köpeklerle oyuna tutuşurdu. Kimi zaman etrafımızda bulunan birilerinin yardımlarıyla yakalıyor ya da elimde tasma ile evin yolunu tutuyordum. Bu gibi durumlarda toza çamura bulanmış olarak birkaç saat sonra evimize geliyordu. Eşim toz toprak içinde top oynamaktan gelen çocuğumuz gibi bağırarak onun yanlısını anlatmaya çalışıyordu. Benim nerede olduğumu soruyordu ona. Kaybolabileceğimi, bir arabanın çarpabileceğini söylüyordu. Böylece bir daha böyle yapmaması gerektiğini anlatıyordu ona. Eşim, Foksi hata yapınca tepkisini anlatmak için rulo yapılmış bir gazeteyi yere hızla vurarak çıkardığı sesteki korkmasını sağlıyor, yaptığı yanlışı hatırlatmaya çalışıyordu. Bu tür eğitimlerde en çok kullandığımız iki sözcük vardı. Erkan Yolaç’ın programında söylenmemesini istediği evet ve hayır kelimelerini biz daha çok söyler olmuştuk. Yarışmaya girsek ilk saniyede kaybederdik.

Bununla ilgili ilginç bir anım da var. Foksi daha üç aylık kadardı. Kuki isminde köpeği olan bir Alman bayan komşumuz evimizin önünden geçerken Foksi yollarını keserek oynamak istemiş. Alman hanım Foksi'ye Türkçe kendi köpeğine Almanca hayır diyerek onların oynamasını engellemeye çalışmıştı. Köpek dahi olsa bir dili vardı ve ondan anlıyordu. Bir yaşından sonra görevini bilmeye, birçok kelimeyi anlamaya başladı. Belki abartılı bulunabilir ama yaklaşık elli kelime kadar biliyordu. Sadece “kuçu kuçu” ile “hoş” demeden anlamazdı, o köpek gibi değil evimizin bir ferdiydi. Bazen ben “bunun dilini kesip konuşturacağız” diye espri yapardım. Zamanla ikimiz öyle bir ikili olmuştuk ki, benim görmediğimi bilmeyenler inanmıyorlardı. Her sabah yüksek tempoda beş kilometre kadar deniz kenarında yürürdük. Benim için tehlikeli olan tarafa onu alarak, bazen sağımda bazen de sol yanımda olmasını sağlıyordum. Bir elimde baston olurdu onu sağa sola hareket ettirmezdim, yanımda işaret gibi dururdu. Doğrusu bastonu da çok iyi kullanmayı bilmem yalnızca ara sıra yolumuzu kaybedince lazım olurdu. Bu durum genellikle önümüze çıkan bir köpek dikkatimizi dağıtınca ya da benim ona farkında olmadan güvensizliğim sonucu olurdu. Bir defa içme suyu için kazılan çukura düşmüştüm, tek nedeni bendim. Onun tasmayı çekmesini dinleseymdim bu olay başıma gelmeyecekti. Evimizin önündeki her zaman yürüdüğümüz sokakta bir gün önceden çukur kazmışlar, akşam işleri bitmeyince görenlere göre işaret koyup gitmişler. Sabah yürüyüş esnasında Foksi beni çekiyordu ve yolda sorun olmadığı düşüncesiyle ben de tasmaına asılıyordum ki kendimi ayaküstü bir buçuk metrelik çukurun içinde buldum. Nasıl kızabilirdim ki ona aslında ben onu yanıltmışım. Onun tasmayı çekmesinin doğru olduğunu kabul etsem belki oradan uzaklaşmış olacaktım. Ayaküstü düşmemim nedeninin büyük ihtimalle onun uyarısı sonucu olduğu kanaatindeyim.

Gezme esnasında karşılaştığımız farklı davranışlar ile tatile gittiğimizde bazı sorunlar oluyordu. Gezmede karşılaştığımız sorunlardan başlayayım. Yüksek tempo ile yürürken karşıımızdan gelen biri güya sevecek ya “kuçu kuçu” demeye başlardı. Biz gayet ciddiydik ve bu durumlarda yolumuza devam ederdik. Küçük çocuklar veya saldırgan mı diye sorarak sevmek isteyenlere “otur kızım bak seni sevecekler” dediğimde oturur veya sırtüstü yatar sevilmenin mutluluğunu yaşardı.

Yürüyüşümüzün ilk günlerinde yürüyüş yolu üzerine kakasını yapıyor, farkına varmadığım için bunu yapmasını engelleyemiyordum. Bir gün yürüyüş sakinlerimizden birisi tarafından

uyarıldım. “Köpeğine buralara çiş yaptırma” diyor yaptığı kakayı oradan almamı istiyordu. Haklıydı, bir poşet almayı düşünememiştim. İkinci gün belki de ben üzerine basacaktım. Suçumu bilmeme ve etrafıma saygı duymama rağmen oradaki kakayı bir an için bulamayacağımdan korktum. Böyle durumlarda etrafımdan yardım isteyerek gerektiğinde kullanmak için bir poşetim yoktu. En iyi savunma saldırı mantığı ile bağırmağa başladım. Foksi'nin yaptığını nasıl gördüğünü, sokak köpeklerinin yapmadığını nereden bilebileceğini soruyordum ama haksızdım. Benim bağırmağarımdan, tartışmamdan etkilenmiş olacak ki sonraları poşet taşımağa rağmen yürüyüş yoluna hiç çiş yapmadı. Yürüyüş esnasında denize girmek ister, ben “hayır şimdi değil” dediğim zaman yürümeye devam ederdi. Yolumuz üzerinde bazı engeller vardı oralara yaklaştığımı tahmin ederek mesela “tümsekte veya demirde yavaş” derdim ve Foksi oraya gelince yavaşlardı. Buna benzer ama çukura düşmeden yaşadığım birçok olay mevcut. Ancak onları anlatmamın gereği yok. Öz olarak çoğu zaman onu ben yanıltıyordum.

Altı aylık olunca evimizin bekçisi de olmuştu. Dışarıdan gelenlerin kim olduğunu havlama şekliyle bize anlatmaya çalışırdı hep. Örneğin, tanıdığı birisi gelirse başka, yabancı birisi gelirse başka, komşuların evlerine birileri gelirse başka, çışı geldiğinde başka şekilde havlardı. Yaşı ilerledikçe onun havlama şekline göre ne demek istediğini bilir olmuştuk. Aramızda iki ev mesafe olan kiralık bir evde köpekleriyle yaşayan komşumuzun başka bir yere taşınması sonucunda, eve yeni kiracılar gelmişti. Onları hiç kabullenemedi ve hane halkından kim evimizin önünden geçerse geçsin ya da evlerinin bahçe veya balkonunda görünsün onları parçalayacak zannederdiniz. Eşimin anlattığına göre dişlerini gösterişi değişiyor saldırgan bir köpek gibi görünüyormuş. Sabahları yürüyüş zamanımız gelince ben uyanmamış olursam beni havlayarak uyandırırdu. Ben de onun bu tavrından dolayı o gün yürüyüşe gitmeyi istememiş olsam da kendimi ona karşı sorumlu hissederdim. Üzerimi giyer, beraber yürümeye giderdim. Ailecek görüştüğümüz arkadaşlarımızın evlerine gideceğimizde, isimlerini söylersem evlerinin kapılarına kadar, bakkala gideceğiz dediğimde de oraya kadar beni götürüyordu. Bakkalda veya eşimle gittiğimiz markette kapının önünde tasmağını üzerine atıp bizi beklemesini söylüyorduk, biz çıkana kadar orada bekliyordu. Bazen de eşim bisikletle bakkala, markete, fırına gider, onu tasmağız götürürdü. Kapılarında beklemesini söyler içeriye girermiş ve eşim dışarıya çıkıncaya kadar o da orada beklermiş. Aynı bahçe içerisindeki komşularımıza giderken onu da götürmek zorundaydık. Olağanüstü durumlar harici hiç havlamazdı, lakin bizim misafirliğe gittiğimizi

görünce hiç susmazdı. O da bizimle gelmek isterdi hep. Bahçede oturursak yanımızda odada oturursak kapının önünde bizi beklerdi. En önemli özelliklerinden biriside kıskançlıktı. Eşim birisini öpsün, bir çocuğu kucağına alsın kıyameti koparırdı. Kıskanırdı fakat saldırgan değildi. Korkan birisini fark ederse onu parçalayacak gibi havlardı. Karşdakini korkmadığını görürse onunla oyun oynamaya başlardı. Kıskançlığı olsa da evimize gelen misafir çocukları bir yerini acıtsalar dahi onlara dokunmaz, tam tersine onları korurdu. Komşumuz civciv almıştı onları getirip önüne koydu. “Bak Foksi bunlar bizim, sakın bunlara bir şey yapma” dedi sonrasında onlara dokunmadığı gibi sokağa çıkmalarını engelledi.

Mama ile besliyorduk Foksi’yi. İki aylık oluncaya kadar yaklaşık bir kahve fincanı ölçüsünde sabah akşam mama veriyorduk. Daha sonra sabahları bir su bardağından biraz fazla olmak üzere günde bir defaya düşürdük. Mamayı sabah verince yürüyüş sonrası mükâfat gibi oluyordu. Önceleri oyun kemikleri ve top aldım kemiğin yanı sıra topları da hep yedi ve biz Foksi’ye topun bir oyun aracı olduğunu öğretemedik. Attığımızı getirmemesinin nedenini de ben buna bağlıyordum. Bir yaşından sonra arada bir haşlanmış kemik verirdim, onunla hem oynar hem de kemiği yedi. Mamalar çeşit çeşitti. İyi mamayı bulmak hem zor oluyor hem de çok pahalıya geliyordu. Mümkün olduğunca iyi mama yedirmeye çalıştım. Kötü mamaların yapıldığı malzemedeki kötü olduğu için bunları yedirince köpek çok kokuyordu. En kaliteli mama diye tabir edilen ücreti oldukça yüksek olan mamadan bir defasında aldım ve böylece onun ayrıcalıklarını görme fırsatı buldum. Bu mamanın fiyatı benim kaliteli dediğim mamaların iki katı kadardı. Beslenmesi konusunda bir diğer nokta da çöp alışkanlığıydı. Ne kadar temiz tabaklarda yemek yedirirsek yedirelim çöpten yemesini engelleyemedik. O vakit ne de olsa köpek, aslını inkâr etmiyor dedik bundan vazgeçiremedik. Vazgeçmemesinin bedelini de serbest kaldığı esnada çöpten yediği bir zehir sonucu hayatıyla ödedi. Golden köpeklerin en kötü özelliklerinden birisi bir şeyler yemeyi çok sever. Çöp bidonlarının etrafındaki yiyecekleri hiç affetmezler ve onun için bu cinslere çöpçü de denmektedir. Yukarıda da bahsettiğim gibi biz yemeğini hep temiz kaptan vermemize rağmen çöp olayını engelleyemedik. Belki bir yöntemi vardır fakat bunu biz bilmiyorduk.

Aşılarını ve bakımını yaptırıyorduk ama burada bulduğumuz veterinerler daha çok büyükbaş hayvanların sağlığı ve bakımını biliyorlardı. Köpeklere daha amatörce bakıyor tam olarak

anlamıyorlardı. Bir yaşında kadardı. Tüyünün bakımını istedik. Onlarda bakım yapıyoruz diye tıraş makinesi ile iyice tıraşlanmış olarak çıkardılar karşımıza. Psikolojisi bozuldu bizden kaçıp saklanmaya başladı. Bir gün mutfak kapısından girerek yatak odasına saklanmış. Biz o gün akşama kadar aradık. Sık yıkamazdık şampuan köpeklerin derilerinde kepek olmasına sebep oluyormuş. İki üç ayda eşim “gel kızım banyo” deyince suyun altına kendi girer şampuanla yıkanırdı. Suyu çok sevdiğinden ve deniz sonrası üzerinin tuzunu atması için temiz suyla duş aldırırdık.

Eşleşme dönemleri bizi rahatsız ederdi. Önceleri bir yavrusunu alırız diye düşündük, duvardan atlayıp gelen sokak köpekleriyle eşleştiğini fark ettik. Düşük yapması için iğne vurdurduk ama altmış iki gün sonra beş tane Foksi’ye hiç benzemeyen yavru ile karşılaştık. Onların bakımı hem biz hem de Foksi için başka zorluklar getirdi. Tek sevincimiz iyi cins olmadığı için elimizde kalır korkusuyla büyüttüğümüz yavruları emin birilerine vermek oldu. Korktuğumuz başımıza gelmedi Foksi iyi cins olduğu için yavruları tercih ettiler. İkinci eşleşme zamanında sokak köpeğinin birisiyle eşleştiğini anlayınca kısırlaştırdık. Kısırlaştırdık ama yine eşleşiyordu ve her eşleşme döneminde eşim isyan ediyordu. Duvardan atlayan köpekler bahçemizi tarumar ediyorlardı. Eşleşme dönemi yaklaşık iki hafta sürüyordu.

Arada bir seyahate çıkıyorduk. Foksi’yi götürsek gittiğimiz yerlerde istemeyenler çıkıyordu. Tek avantajımız komşularımızın onu çok sevmeleri biz yokken ona bakmalarıydı. Biz gelinceye kadar psikolojisi bozuluyordu. Hiç havlamayan Foksi sabahlara kadar havlar oluyormuş. Çok uzun seyahatlerimizi komşularımız onun durumunu görüp etkilendikleri için istemezlerdi. Biz de mümkün mertebe erken dönerdik. Şimdi Foksi yok, komşular “yenisini almalısınız” diyorlar, biz istemiyoruz. Gözümüz arkada kalmadan doya doya gezmek düşüncesindeyiz. Yeni bir Foksi de en az iki yılda aramıza katılabilir. Bir köpek daha yetiştirmeden başımıza gelecekleri görür gibi oluyorum. Acısına dayanmak zor oluyor. Hayat devam ediyor ama ben yeni bir Foksili hayatı göze alamıyorum. Yuvası, bahçemiz, sokağımız, Taşucu şuan Foksisiz. Ölümüne belki zehir atanlar bile üzüldü ama yine de işine gelmeyen birileri canlıları öldürüyor. Bir gün sokak köpek ve kedilerinin olmadığı, onların güvenli ellerde bakıldığı günler umuduyla...